

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

**SPECIFIKA PRÁCE S DĚTMI DO TŘÍ LET
V JESLÍCH ŘÁSNOVKA 2, PRAHA 1**

SPECIFICS OF WORK WITH CHILDREN UNDER THREE YEARS
IN THE NURSERY ŘÁSNOVKA 2, PRAGUE 1

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jana Kropáčková, Ph.D.

Autor bakalářské práce: Hana Splavcová

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Forma studia: kombinovaná

Bakalářská práce dokončena: květen 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 3.5.2013

Podpis: .....

Děkuji vedoucí bakalářské práce, paní doktorce Janě Kropáčkové, za její vstřícnost, aktivní podporu a spolupráci, za umožnění získávání dat pro dlouhodobý výzkum, za poskytnutí drahocenného času při vedení bakalářské práce. Děkuji rodině, přátelům a kolegům v zaměstnání za vytvoření optimálních podmínek pro zpracování bakalářské práce, za jejich trpělivost a podporu po celou dobu studia.

Obsah

Anotace	6
Úvod	7
1. Teoretická část	9
1.1 Charakteristika a potřeby dítěte do tří let věku	9
1.1.1 Novorozenec	14
1.1.2 Kojenec	14
1.1.3 Mladší batole	15
1.1.4 Starší batole	16
1.2 Instituce pro děti do tří let v České republice	17
1.3 Institucionální péče o děti do tří let v Evropě	20
1.3.1 Dánsko	21
1.3.2 Norsko	21
1.3.3 Švédsko	21
1.3.4 Finsko	22
1.3.5 Německo	22
1.3.6 Francie	22
1.3.7 Nizozemsko	23
1.4 Podmínky institucionální péče o děti do tří let věku	23
1.4.1 Z historie do současnosti	24
1.4.2 Finanční zajištění	25
1.4.3 Věcné podmínky	25
1.4.4 Životospráva	26
1.4.5 Psychosociální podmínky	26
1.4.6 Organizace	27
1.4.7 Řízení, personální zajištění	27
1.4.8 Spoluúčast rodičů	28
1.5 Potřeby rodičů	29
1.6 Závěr teoretické části	32
2. Praktická část	33
2.1. Cíl praktické části	33

2.2. Metody výzkumného šetření	33
2.3. Charakteristika výzkumného souboru	34
2.3.1. Jesle Řásnovka	34
2.3.2. Děti a rodiče v jeslích Řásnovka	34
2.3.3. Dotazník	35
2.3.4. Zpětné vazby (SWOT)	36
2.4. Získaná data z dotazníkového šetření	36
2.5. Získaná data ze studentských reflexí	38
2.6. Interpretace získaných dat	40
2.6.1. Z dotazníku pro rodiče	40
2.6.2. Ze studentských reflexí	42
2.7. Diskuse	46
Závěr	51
Použitá literatura a informační zdroje	53

Anotace

Práce se zabývá problematikou jeslí z hlediska základního zajištění provozu a podmínek pro poskytování odborné, přiměřené a hodnotné péče o děti do tří let. Pro vhled do situace byly použity kromě odborné literatury také názory rodičovské veřejnosti a studentů Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, zjišťované formou přímého dotazování, rozhovorů a písemného vyjádření předem určenou formou. Dalšími oblastmi, kterými se práce zabývá, je zařazení zařízení pro děti do tří let z pohledu legislativy a srovnání Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy a Metodiky výchovné práce v jeslích a mateřských školách s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

Klíčová slova

Dítě do tří let věku, dítě útlého věku, péče o děti do tří let, rodina, jesle, institucionální péče o děti do tří let, podmínky institucionální péče o děti do tří let, vzdělávací nabídka institucionální péče o děti do tří let, specifika práce s dětmi do tří let, potřeby dítěte do tří let

Annotation

This study is about nursery care issue from the aspect of operation establishment and conditions for offering professional, adequate and valuable care for children less than three years of age. For further insight into the situation a professional literature was used as well as opinions from the parenting public and from Prague's Charles University Faculty of Education students. These opinions were obtained using direct interviews, questionnaires and written methods. Other issues this study is concerned with are locating any daycare establishment for children under 3 years of age within the legislation and comparing it with the Program for education in nursery schools and preschools and Methodology for education in nursery schools and preschools with Framework for educational program for preschool education.

Key words

Child less than three years of age, young child, family, nursery care, institutional care for children less than three years of age, conditions of institutional care for children less than three years of age, offering of education for institutional care for children less than three years of age, specifics of education for children less than three years of age, needs of children less than three years of age.

Úvod

Téma bakalářské práce je věnováno problematice institucionální výchovy pro děti mladších tří let. Volba tématu byla ovlivněna vlastní zkušeností z počátku 90. let, kdy jsem pracovala v jeslové třídě Společného zařízení jesle a mateřská škola v Berouně, a následně současnou praxí v jeslích Řásnovka, kde pracuji od roku 2010. Mým cílem a posláním bylo a je přetvořit stávající jesle v moderní zařízení, poskytující služby na vysoké úrovni, respektující aktuální potřeby dětí, rodičů i zaměstnanců. Studium na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (dále PedF UK) se pro mne stalo výzvou a možností získání profesního nadhledu z hlediska práce s dětmi, zajištění podmínek pro výchovu a vzdělávání, nezbytného materiálního vybavení i personálního obsazení. Dnes již mohu bezpečně říct, že mi vědomosti a zkušenosti získané v rámci studia, v mé práci velmi pomohly.

Jesle mají v České republice padesátiletou tradici. V minulosti byly jesle v každém větším městě, mnohde i několik. Po roce 1989 rapidně jejich počet klesl. Příčin bylo mnoho – nástup tržního hospodářství, snížení porodnosti, prodloužení rodičovské dovolené, celkový odklon společnosti od kolektivní výchovy a mnohé další. Od devadesátých let docházelo trvale k postupnému uzavírání jeslí, nebyla provedena žádná legislativní změna, upravující činnost a zařazení jeslí. V minulosti byla pro práci s dětmi v jeslích nastavena pevná pravidla, existoval výchovně vzdělávací program pro jesle a mateřské školy, ke kterému byla vypracována metodika, legislativně byly jesle zařazeny mezi zdravotnická zařízení. V současnosti nikdo neřídí práci v jeslích po odborné stránce, nejsou zaváděny aktivně a plošně nové trendy. Úroveň jednotlivých zařízení je v podstatě závislá na lidech, kteří zde pracují. Někde se pracuje podle zmiňovaného programu dodnes, jinde si organizaci práce, denní režim i ostatní pravidla provozu nastavili individuálně podle svých možností a schopností. Jednotliví zřizovatelé přiřazují jesle podle svého uvážení, nejčastěji tradičně ke zdravotnictví nebo sociálním službám. Zároveň se současná zařízení rozdělují na soukromá (zřizovaná fyzickými nebo právníckými osobami) a státní (zřizovaná městy nebo městskými částmi), přičemž by všechna tato zařízení měla být zřizována a pracovat na základě vázané živnosti dle zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, v platném znění.

Zákonné změny ve způsobu a délce čerpání rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku, kdy je nutné řešit potřeby rodičů umístit jejich děti do institucionálních zařízení, odstartovaly mimo jiné také mezirezortní jednání Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT), Ministerstva práce a sociálních věcí (dále MPSV), Ministerstva zdravotnictví (dále MZ), Ministerstva financí (dále MF) a Ministerstva práce a obchodu (dále MPO). Další osud stávajících zařízení je nyní v rukou zákonodárců a následně zřizovatelů. MŠMT se v současnosti zabývá možností začlenění dětí od dvou let do mateřských škol. Pro uskutečnění tohoto záměru však nejsou v mateřských školách připraveny a zabezpečeny podmínky, také kapacita mateřských škol není v současnosti postačující ani pro děti od tří let, a to zejména v některých regionech. Jak vyplývá z analýzy, ze které budu podrobněji čerpat, je třeba mít na zřeteli také otázku vzdělání osob pečujících o děti do tří let v rámci zařazení do mateřských škol či do jiných institucí. Jednání o této možnosti jsou v počáteční fázi. V době, kdy předkládám tuto práci, ještě není v platnosti nový zákon, který by plošně a jednoznačně upravoval požadavky na výchovně vzdělávací činnost, podmínky pro zřizování, financování a vedení zařízení pro děti do tří let.

Hlavním cílem této bakalářské práce je sledování vývoje potřeb dítěte do tří let věku, analýza a návrh organizačních, prostorových a personálních podmínek v jeslích s přihlédnutím ke specifickým péče o děti do tří let věku. Dílčími úkoly je zjištění a pojmenování aktuálních potřeb rodičů a zaměstnanců, porovnání Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (2004, dále RVP PV), vše s přihlédnutím ke specifickým péče o děti do tří let věku. Praktická část této práce bude realizována na základě dosavadních zkušeností zaměstnanců v jeslích Řásnovka, zpětné vazby od rodičů podpořené dotazníkem a rozboru poznatků studentů PedF UK, kteří osobně navštívili jesle Řásnovka formou exkurzí, odborných seminářů se studenty denního i kombinovaného studia, nebo kteří zde vykonávali souvislou praxi v rámci studia.

1. Teoretická část

Teoretická část práce bude věnována charakteristice dítěte do tří let věku, jeho potřebám, naplňováním těchto potřeb v rodině a v institucionálních zařízeních. Specifikům práce s dětmi do tří let v institucionální podobě je věnováno v odborných publikacích celkem málo prostoru, v posledních letech se touto problematikou zabývají pouze analýzy, vzniklé z popudu znovuotevření otázky nutnosti zajištění péče o děti do tří let věku v souvislosti s novými právními úpravami pravidel poskytování rodičovské dovolené, kdy se zvýšila poptávka rodičů o kolektivní zařízení zejména pro děti od dvou let věku. Řešení způsobu poskytování této péče zůstává stále otevřeno. V práci bude čerpáno z dostupné literatury, praktických materiálů a analýz. Bude porovnávat rozdíly mezi nimi s přihlédnutím k vlastním zkušenostem z práce s dětmi v jeslích. Výstižně vyjadřuje správný postoj k dítěti a dětství Zdeněk Helus:

„Každé věkové období bez výjimky má svůj hluboký smysl v celku lidského života a každé z těchto období je třeba žít tak, aby napomáhalo harmonické skladbě života v jeho celku, aby k tomuto celku něčím cenným, nenahraditelným přispívalo, obohacovalo jej. A právě toho si musí být vědoma veškerá péče o dítě: péče rodičů, péče školy a dalších institucí, péče společnosti. Vždyť dětství tvoří první fázi životopisu, anebo lépe osobních dějin každého z nás.“¹

1.1 Charakteristika a potřeby dítěte do tří let věku

Pro charakteristiku dítěte do tří let věku a pojmenování jeho potřeb vycházejme z poznatků vývojové psychologie. Ta nám období útlého věku přiblíží nejlépe. Dle Eriksona (Čáp, Mareš, 2001) bez motorického vývoje nemůže dojít k vývoji psychickému. Z toho je patrné, že naše tělo a mysl, jsou spojené nádoby, které nelze posuzovat odděleně. Dalším poznatkem vývojové psychologie je fakt, že každé dosažené stadium vývoje, obsahuje stadia předchozí. Žádné období se tedy nedá přeskočit, pominout. Sigmund Freud (Čáp, Mareš, 2001), průkopník psychoanalýzy, vycházel z teorie pudů. Psychiku vnímá jako aparát pro zpracování podnětů, které jedince rušivě zasahují (vnější x vnitřní pudy).

---

¹ HELUS, Z.: Vyznat se v dětech, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1987, s. 34

Označil pět vývojových stadií, do prvního stadia - **orálního**, přiřazuje dítě do jednoho roku věku, do druhého stadia - **análního**, přiřazuje dítě do tří let věku. Erik Erikson rozděluje vývoj jedince do osmi stadií, dítě do tří let projde dvěma z nich, ve třech letech je na prahu třetího stupně.

- a) Od narození do jednoho roku: **důvěra x nedůvěra**: svět je bezpečný a v podstatě dobrý, základní potřebou je vztah k pečující osobě
- b) Do tří let: **autonomie x stud**, pochyby: nutnost rovnováhy, důležitý je způsob reakce na konání dítěte, prosazování vlastní vůle, potřeba přijetí pevného řádu

Jean Piaget (Čáp, Mareš, 2001) pojmenoval schéma asimilace a akomodace, kdy asimilace je prvotní, přirozená, akomodace je druhotná, vynucená. Vývoj kognitivních procesů rozvrhuje do pěti stadií. Dítěti do dvou let věku přiřazuje **senzomotorické myšlení**, které vychází z konkrétních činností dítěte. Prochází od reflexů k předvídavosti a záměrnému opakování, řešením pokusem a omylem. Později dítě přechází do stadia **symbolického a předpojmového myšlení** (do čtyř let). Je to období počátku představivosti, dítě dokáže jednat vzdálenou nápodobou. Myšlení je stále velmi konkrétní. Dalším důležitým poznatkem obohatil vývojovou psychologii Abraham Maslow (Čáp, Mareš, 2001). Potřeby dítěte se od narození do tří let výrazně proměňují. Dalo by se říci, že Maslowova pyramida potřeb, ze které vychází moderní přístup k hodnotám a potřebám každého jedince, stoupá s věkem jedince. Naplňování potřeb začíná uspokojováním základních biologických potřeb novorozeněte (potřeby nižšího řádu), postupně vzrůstá potřeba příslušnosti ke skupině, respektu okolí a využití vlastních schopností. Vrcholem pyramidy je seberealizace, které se každý jedinec snaží dosáhnout (potřeby vyššího řádu). Velice podnětný je přínos Zdeňka Matějčka a Josefa Langmeiera, kteří provedli řadu společných výzkumů. Na jejich základě vznikla Teorie psychické deprivace, která vymezuje čtyři základní psychické potřeby jedince.

- a) *„Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů. Pro člověka znamená, že se nebude nudit ani nebude podněty přetěžován.*
- b) *Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech. Základní potřeba umožňující myšlení. Z podnětů se mají stát zkušenosti, poznatky.*
- c) *Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů. Tato potřeba přináší dítěti pocit životní jistoty a je podmínkou pro žádoucí vnitřní uspořádání jeho osobnosti.*

*d) Potřeba identity, tj., potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty. Je podmínkou pro stanovení hodnotných cílů, zdravého vědomí vlastního JÁ.*²

Pro maximální naplňování potřeb dětí v jeslích jsou právě tyto potřeby těmi nejvýznamnějšími. Proto musíme dbát na zajištění přiměřeného prostředí, adekvátní nabídku podnětných činností, dodržování denního rytmu. Postupnou adaptací navodit kladné citové vazby mezi dítětem a pečující osobou. Dítě již v tomto věku motivujeme k uvědomění si sebe sama, sounáležitosti a vzájemné toleranci.

Posledním modelem pohledu na potřeby dítěte se stává „*model sedmi základních potřeb dítěte (Brazelton, Greenspan, 2002), který je podobný známému modelu potřeb Zdeňka Matějčka (1974):*

- 1. Potřeba stálých láskyplných vztahů*
- 2. Potřeba udržení tělesného bezpečí, nedotknutelnosti a celistvosti*
- 3. Potřeba získávat zkušenosti přiměřené vzhledem k individuálním zvláštnostem*
- 4. Potřeba získávat zkušenosti přiměřené věku*
- 5. Potřeba stanovených hranic, řádu a uspořádání*
- 6. Potřeba stálého, podporujícího společenského prostředí a kulturní kontinuity*
- 7. Potřeba jisté budoucnosti*³

Ze všech zmíněných poznatků lze shrnout, že dítě ve věku do tří let lze charakterizovat jako jedince, který již má vrozenou svou jedinečnost, prochází neustálým vývojem, má svá specifika a jim přiměřené specifické potřeby. Získáváním nových zkušeností a dovedností se nároky na uspokojování potřeb zvyšují, dítě si zpravidla dokáže základní potřeby vynutit (pláčem, odmítáním), na jiné musí dbát pečující osoba. V mnohých oblastech tak činí intuitivně, člověku jsou vrozené, jindy na základě vlastní zkušenosti jedná promyšleně. Důležitými potřebami, provázejícími dítě nejen do tří let věku, jsou potřeba pevného řádu a pravidelnosti. Nesmíme je podceňovat, dítě útlého věku je potřebuje pro získání pocitu bezpečí a stability.

*„Dítě je individualita, a ne učebnicové schéma ani vývojový automat! Tuto individualitu by tedy měli rodiče poznávat a ovšem také respektovat.*⁴

---

² MATĚJČEK, Z.: Co děti nejvíc potřebují, Portál, s.r.o., Praha 2008, s. 37-38

³ Zdroj in Poradce ředitelky mateřské školy č. 7, ročník II, KROPÁČKOVÁ, J.: Děti s odkladem školní docházky v mateřské škole, s. 23

Je samozřejmé, že jiné bude naplňování potřeb dítěte v rodině, jiné v institucionálním zařízení. V rodině je uspokojování potřeb dítěte samozřejmostí, v jeslích či jiných zařízeních je nutné k vědomí o potřebách dítěte personál vést vhodným vzděláváním, vzorem z praxe i dostatkem kvalitních zdrojů nových informací. Moderní zařízení, věnující se péči o děti do tří let potřebám dětí provoz maximálně přizpůsobují.

Již v Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) je věnována pozornost věkovým zvláštnostem dětí z hlediska fyzického a psychického vývoje, specifickým a fyziologickým odlišnostem, rozvoji řeči a utváření návyků. Každá oblast je popsána odděleně pro kojence, mladší batolata a starší batolata. Autoři tohoto programu si byli vědomi zvláštností, které vyžaduje péče o děti útlého věku, sledovali specifika vývoje a přiměřené péče o děti do tří let věku. Na rozdíl od Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) se RVP PV (2004) specifickým péče o děti do tří let věku nevěnuje. Ve shodě se školským zákonem počítá totiž s výchovou a vzděláváním dětí „zpravidla“ od tří let.

Autoři ve zmiňovaném Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) věnují pozornost také naplňování individuálních potřeb dítěte do tří let věku, mimo jiné rozepisují průběh dne. Z textu je patrné zahrnutí potřeb dítěte do náplně činností v jeslích. Zmiňuje se zde možnost a vhodnost dělení dětí do dvou skupin, kdy každou skupinu má na starost jedna sestra. Je nutné vzájemně koordinovat práci sester na oddělení tak, aby činnosti mohly probíhat plynule, v klidu, bez spěchu a stresu. Co největší podíl by měl mít pobyt venku, kde se dají uskutečňovat kromě volné hry i různé typy připravených činností. Nechybí zde seznámení se způsobem členění jednotlivých složek výchovné práce. To je v Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) uspořádáno do výchovy tělesné, rozumové, mravní, pracovní, hudební a výtvarné. Přes toto důsledné členění autoři nabádají ke komplexnímu pohledu na dítě, činnosti se mají prolínat, navazovat a postupovat od jednoduchých ke složitějším. K jednotlivým druhům výchovy jsou poskytnuty návody, co je třeba v daném období v dané oblasti rozvíjet, podporovat, procvičovat. Dalo by se říci v dnešní terminologii, že je zde popsáno, jaké kompetence by mělo dítě v daném období a v dané oblasti získat. *„Výchovné působení předpokládá soustavnost, zaměřenost a cílevědomost, které do něho vkládá dospělý. Se znalostí*

---

⁴ MATĚJČEK, Z.: Co, kdy a jak ve výchově dětí, Portál, s.r.o., Praha 2007, s. 29

*věkových a individuálních zvláštností odhaduje, co by mělo dítě umět a znát a jaké individuální zkušenosti v nejširším slova smyslu by si mělo osvojit.*⁵

Důležitou potřebou, vymezující jesle od mateřské školy, je úzká vazba na pečující „tety“. Dítě útlého věku potřebuje a také aktivně vyhledává blízký, často fyzický, kontakt s pečující osobou. Nemusí se jednat vždy o dítě mazlivé, některému plně dostačuje kontakt oční, slovní či pouhé pohlázení. Dítě si zpravidla oblíbí jednu osobu, kterou nejvíce vyhledává. Někdy je to na první pohled patrné, jindy méně zřetelné. Děti v mateřské škole jsou ve vyšším stadiu psychického vývoje, pozornost učitelky v tomto nevyhledávají, přednost mají vrstevníci.

*„V přirozené láskyplné výchově chápe dítě sebe jako střed rodinného soužití. Tento stav je vývojově zákonitý a platí pro všechny děti, ať jsou součástí sourozenecké skupiny nebo jsou jedináčky.“*⁶ V rodině dítě získává první vzory chování, rodinné prostředí je nenahraditelné. V podmínkách institucionální péče o děti do tří let věku, musíme mít potřeby dítěte vždy na zřeteli a přizpůsobit jim dané prostředí. V rodině jsou potřeby naplňovány intuitivně, samozřejmě, zařízení pro děti do tří let by se mělo co nejvíce domácímu prostředí přiblížit. Je nutné s dětmi pracovat v malých skupinách. Jednak s ohledem na bezpečnost, ale zejména proto, aby byl umožněn pečujícím osobám individuální přístup k dítěti. V útlém věku dítě potřebuje dostatek spánku, je nutné zabezpečit klidné prostředí, které dětem kvalitní a dostatečně dlouhý odpočinek umožňuje. Ačkoliv se to na první pohled nezdá, věcné podmínky, zejména vybavení, je mnohdy velmi odlišné od mateřské školy. (více v kapitole 1.4.3 Věcné podmínky, s. 25). Na jesle jsou kladeny vysoké nároky v plnění hygienických požadavků. V neposlední řadě je samozřejmě nutné přihlížet ke specifickým psychomotorického vývoje dítěte v náplni činností. Oblasti rámcových i dílčích cílů mohou být totožné s RVP PV (2004), jiná musí být jejich vzdělávací nabídka a očekávané výstupy. Rovněž klíčové kompetence jsou v RVP PV (2004) stanoveny pro dítě ukončující předškolní vzdělávání, pro dítě do tří let věku nejsou kompetence zatím popsány.

---

⁵ OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V.: Zima v mateřské škole, Portál, s.r.o., Praha 1998, s. 13

⁶ KOŤÁTKOVÁ, S.: Dítě a mateřská škola, Grada Publishing, a.s., Praha 2008, s. 28

Pro ucelenou představu a přehled se budeme v následujícím textu věnovat jednotlivým obdobím útlého věku samostatně, chronologicky v čase, vždy z pohledu charakteristiky i aktuálních potřeb.

1.1.1 Novorozenec

Jedná se o první dobu po narození dítěte. Odborníci ho někdy vyčleňují jako samostatné období, jindy ho začleňují k období následujícímu, jako jeho součást. Dítě se v tomto období musí adaptovat na nové prostředí. Musí samo dýchat, sát potravu, udržovat termoregulaci, vyměšovat. Jakoukoliv nevoli projevuje křikem, kterým přivolá pomoc. Převážnou část dne spí.

Pro dítě v prvních měsících života je nejdůležitější naplňování základních fyziologických potřeb (spánek, nasycení, teplo, čistota, bezpečí). Kromě spánku musí pečující osoba dbát na naplňování dalších základních potřeb. Matka instinktivně tyto potřeby dítěte naplňuje a poskytuje dítěti komfort bezpečí a jistoty. Je nutné, aby se matka dítěte často dotýkala, hladila ho, mluvila na něj, dbala na udržování dítěte v suchu, teple a klidu. Výraznou podporou v tomto období je kojení. Při něm jsou potřeby dítěte naplňovány v maximální míře, navíc se jím výrazně prohlubuje pouto mezi matkou a dítětem. Nezanedbatelnou potřebou je od narození (nebo již v prenatálním období) mluvené slovo. Dítě dokáže z tónu řeči poznat emoce, vycítí nebezpečí i pocit naprosté pohody a uvolnění. Mluvení na dítě je od počátku možné považovat za řečovou průpravu.

1.1.2 Kojenec

V prvním roce života dítěte dochází k mnoha velmi rychlým a podstatným změnám. Dítě rychle roste, přibývá na váze. Probíhá osifikace kostí, roste první dentice. Dítě objevuje své tělo, své nejbližší okolí. Rozvíjí se koordinace pohybů, začíná první učení pokusem a omylem. U dětí do jednoho roku sledujeme první pokroky v oblasti smyslového vnímání. Na konci prvního roku dítě začíná chodit, říká první slůvka, rozezná bezpečně blízké osoby, dokáže pochopit a provést jednoduché hry s předměty (tahání, montování, rozebírání, přenášení). Dítě je zpravidla úzce vázáno na pečující osobu (nejčastěji na matku). Kolem osmého měsíce se objevuje u dětí strach z cizích lidí (separační úzkost). Nemusí to být jen vyloženě cizí lidé, může to být třeba babička, kterou dítě dlouho nevidělo. Zpravidla po několika týdnech odezní, někdy může přetrvávat i několik měsíců.

Zcela zásadní pro další psychický vývoj jedince je dobrá a pevná vazba matka – dítě. Pokud se dítěti dostane v prvních měsících potřebné pozornosti a péče ze strany pečující osoby (nejčastěji je jí matka), pomůže tato skutečnost výrazně dalšímu vývoji dítěte. Období prvního roku je často nazýváno senzomotorickým (Piaget, 1966). Z toho vyplývá potřeba smyslových podnětů ve všech oblastech (sluch, hmat, čich, zrak, chuť). V otázce hry je u dětí do jednoho roku věku potřebné zaměření zejména na aktivity motorické a předřecové. Musíme mít rovněž na paměti rychlou unavitelnost dítěte a dbát na dostatek odpočinku. Na konci prvního roku dítě pozná rozdíl mezi pochvalou a káráním. Obojího se mu má dostávat přiměřeně a od blízkých osob. Již v tomto období je potřeba zajistit dítěti pevný řád a stabilní prostředí, dbát na pravidelnost a opakování. Tato potřeba se přesouvá i do dalších období.

1.1.3 Mladší batole

Toto období se vyznačuje sníženým tempem tělesného růstu. V motorických dovednostech dítě nabývá na jistotě. S každou novou dovedností přichází radost z naučeného, dítě chce novou dovednost neustále opakovat. Dítě si hraje nejčastěji formou nápodoby či experimentace. Rozšiřuje se slovní zásoba dítěte, mnohdy je výslovnost ještě nedokonalá, dítěti rozumí jen osoby z nejbližšího okolí. Na přelomu druhého a třetího roku přichází období vzdoru, které někdy přetrvává do tří let věku dítěte. Toto chování souvisí s vývojem dětské osobnosti, je vlastně důsledkem pokroku, byť právě záchvaty vzteku přivádí rodiče k zoufalství. Situacím, kdy dítě vzdoruje, je lépe předcházet. Pokud to nejde, je nutné být trpěliví. Trestat dítě v tuto chvíli nemá význam, nepomůžeme dítěti ani sobě. Šulová vymezuje batolecí období takto: „*Období výrazného motorického rozvoje spojovaného se samostatnou chůzí a cílenou manipulací, doba osvojování si mateřštiny a rozšiřování sociálních vztahů, doba vydělování vlastního Já a sebeuvědomování.*“⁷ Z tohoto je patrný všestranně zaměřený vývoj dítěte v útlém věku.

Potřeby dítěte z předchozích období stále zůstávají v platnosti. Nastupují k nim další. Potřeba volnosti pohybu, vytváření podnětného prostředí pro rozvoj herních dovedností, různorodé a časté slovní projevy dospělé osoby za účelem motivace dítěte k mluvení, potřeba dalších sociálních vazeb mimo rodinu, vyhledávání vrstevníků.

---

⁷ ŠULOVÁ, L.: Raný psychický vývoj dítěte, Karolinum, Praha 2005, s. 58

1.1.4 Starší batole

Dítě v tomto období je možno považovat za nejroztomilejší. Aktivně a rádo komunikuje s okolím, společnost druhých začíná aktivně vyhledávat. Jeho počínání je sice stále ještě v mnoha ohledech nejisté, ale má již celkem dobře rozvinuté řečové dovednosti, hrubá i jemná motorika stále nabývá na intenzitě a kvalitě. Dítě dovede skákat, běhat, začíná jezdit na koloběžce či tříkolce. Hra dítěte je stále rozmanitější. Od jednoduchých manipulačních, lokomočních a konstruktivních her se dostává ke hrám složitějším. Staví více kostek, dokáže vnímat prostorové uspořádání, je samostatnější. Na významu nabývají také tvořivé hry (kreslení, modelování...), imitační hry s možností vzdálené nápodoby. Stále více důležitosti získává kooperace s ostatními, dítě začíná ke hře vyhledávat kamarády. Dítě se aktivně zapojuje do pohybových her, naučí se snadno jednoduché básničky, říkadla a písničky. Získané komunikační dovednosti jsou již na takové úrovni, že je dítě schopno vytvářet humorné situace. *„Jednoduché humorné situace jsou chápány jako jasná odlišnost od toho, co už dítě dobře zná, a to ho právě dokáže pobavit. Raduje se z toho, když chybně označujeme pro něj již známé a zvládnuté skutečnosti. Tento způsob komunikace prohlubuje vzájemné vztahy, má pozitivní ladění a dítě si prostřednictvím humorného vymezování přirozeně upevňuje to, co již poznalo.“*⁸

Od předchozího období stále roste potřeba osamostatnění, vymezení se vůči okolí. Důležitým aspektem celého batolecího období jsou také sourozenecké vazby. Starší dítě předává své zkušenosti mladšímu, mladší přejímá jeho vzor. Vágnerová (2005) píše o vztahu ke staršímu sourozenci jako o srozumitelnějším, atraktivním modelu přejímání způsobu chování, poskytujícím dítěti zpětnou vazbu k vymezení přijatelného chování. Pokud dítě sourozence nemá, je nutné umožnit mu navázat kontakt s jinými vrstevníky. Jesle mohou část tohoto úkolu převzít. Základem soužití dětské skupiny v jeslích je totiž vymezení vlastního prostoru, dělení o hračky, opakované zásahy do hry druhého.

---

⁸ KOŤÁTKOVÁ, S.: Dítě a mateřská škola, Grada Publishing, a.s., Praha 2008, s. 17 - 19

1.2 Instituce pro děti do tří let v České republice

První zákon, zřizující instituci mateřské školy při školách je z roku 1869 (Váňová, 2003), výnos ministerstva z roku 1872 rozčlenil zařízení pečující o předškolní děti na mateřské školy – výchovně vzdělávací cíle pro děti od 3 do 6 let, opatrovny – výchovné a sociální cíle pro děti od 3 do 6 let, a jesličky – ošetrovací náplň podléhající zdravotnickým pravidlům pro děti do tří let věku. Je zajímavé, že již od počátku institucionální péče byly jesle vyčleněny mimo vzdělávací instituce a podřízeny zdravotnickým normám. V padesátých letech dvacátého století byly v Československu jesle hromadně budovány a užívány. Jejich fungování však bylo vystaveno velké kritice, instituce jeslí nezískala dobré renomé. V průběhu sedmdesátých a osmdesátých let došlo k posunu z hlediska zabezpečení vhodného prostředí i systému práce s dětmi útlého věku. Další alternativou se v této době stala Společná zařízení jeslí a mateřské školy, která měla být přínosem tam, kde samostatné jesle nebyly zřízeny. Pro tato zařízení byl také vypracován program výchovně vzdělávací práce. Jeslové třídy společných zařízení byly určeny dětem od dvou let věku, pracovaly zde, tak jako v klasických jeslích, dětské sestry. Stejně tak se počítalo s pomocným personálem. Jak již bylo psáno v úvodu, v období po roce 1989 došlo k hromadnému úbytku jeslí. Rezort zdravotnictví se opakovaně snažil zbavit odpovědnosti za jeselská zařízení, s odůvodněním, že jesle poskytují službu pro zdravé děti, nikoliv péči o nemocné. Ke konci roku 2012 se toto snažení podařilo naplnit. Jesle byly vyjmuty ze seznamu zdravotnických zařízení změnou zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). Změnou legislativy by v letošním roce mohlo dojít k částečnému posunu, protože oficiálně tímto krokem skončila instituce „JESLE“. Oficiálně je nyní zavedena terminologie: „Zařízení pečující o děti do tří let v denním režimu“. Služba má být nadále poskytována třemi různými způsoby:

- a) na základě vázané živnosti podle živnostenského zákona
- b) zřizováním instituce „dětská skupina“
- c) pokračovat v činnosti stávajících zařízení podle obecně právních předpisů.

MPSV má v tuto chvíli v připomínkovém řízení další návrhy, které by činnost zařízení o děti útlého věku konkretizovaly a řešily. Zda dojde na uzákonění těchto změn, dosud není známo. Posledním důležitým ukazatelem je to, že zřizování a poskytování péče o děti do tří let je nyní plně v gesci obcí. Jelikož je financování těchto zařízení velmi náročné a obce

nemají možnost získat příspěvek státu (financují je zcela z vlastního rozpočtu), nelze zřízení zařízení pro děti do tří let městům nebo městským částem nařídit. Současným stavem se zabývá analýza, kterou vypracovala na pokyn vlády pracovní skupina za účasti odborníků z Ministerstva práce a obchodu, Ministerstva financí, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Z analýzy vyplývá potřeba institucionální péči pro děti do tří let řešit, a to z několika úhlů pohledu – zaměstnavatelnosti žen, majících v péči dítě do tří let věku a ekonomickými aspekty tohoto jevu, dlouhodobého ekonomického přínosu, sladění rodinného a profesního života, dále v souvislosti s Programovým prohlášením vlády České republiky, kde se vláda zavazuje k vytvoření podmínek k dalšímu rozvoji rodinné politiky a péče o děti s cílem zvýšit společenskou prestiž rodiny a posílit zapojení obou rodičů do péče o děti. Jako další možnosti otevírá zřizování firemních školek či zařazení dětí od dvou let do mateřských škol. V analýze jsou popsány dva způsoby takového zapojení, ale v konečné fázi ani jednu z nich, na základě shromážděných informací, k zavedení do praxe nedoporučuje. Zařazení dvouletých dětí do mateřských škol považují odborníci za minimalistickou variantu, která nenahradí komplexní řešení. „*V návaznosti na výsledky analýzy MŠMT navrhuje v současnosti děti od dvou let do mateřských škol nezařazovat. MŠMT zároveň na základě usnesení vlády k tomuto materiálu navrhuje, že se v případě společenské potřeby bude v součinnosti s dalšími relevantními resorty a partnery nadále věnovat hledání řešení možnosti rozšíření institucionální péče o děti od dvou let do zahájení povinné školní docházky, a to také v návaznosti na řešení problematiky nedostatečných kapacit mateřských škol.*“⁹

S úbytkem jeslí od devadesátých let dvacátého století se žádné další inovace v celorepublikovém pojetí jesle nedočkaly. Přesto zařízení, která zachovala svou činnost do dnešních dní, prošla mnoha změnami. Změny ve společnosti, které nás provázejí v běžném životě, se odrazily i zde. „*V minulosti byla veřejná instituce oproti rodině preferována a to deformovalo vztah mezi školou a rodinou na všech stupních, včetně mateřské školy.*“¹⁰ Tuto citaci můžeme rozšířit i na instituci jeslí. Jesle dnes zpravidla přistupují k dětem i rodičům jinak než v minulosti, podmínky a pravidla provozu se snaží

---

⁹ Z Analýzy podmínek a možností zařazení dětí od dvou let do mateřských škol a vyhodnocení dalšího řešení rozšíření péče o děti do tří let, nařízením vlády č. 284/2010 zpracovala společně MPSV, MŠMT, MZ, MPO, Praha 2011, s. 10, ke stažení na www.vlada.cz/assets/media.../Analyza-podminek-a-moznosti-deti.pdf

¹⁰ OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V.: Léto v mateřské škole, Portál, s.r.o., Praha 1998, s. 22

podřídit potřebám dětí, možnostem a potřebám rodičů, jsou otevřenější a přístupnější ve svém konání. Věcné vybavení, zařízení a prostory vycházejí z možností zřizovatelů, čím bohatší město, tím vybavenější jesle. Bohužel jsou mezi jeslemi velké rozdíly nejen ve finančním zajištění, ale i v personálním obsazení. Někde i přes změnu prostředí, nedošlo zároveň ke změně způsobu práce. Jinde se zaměstnanci naopak snaží svou prací a přístupem nahrazovat ne zrovna ideální podmínky. Zařízení, kde funguje obojí, není mnoho. Jak je patrné z různých zdrojů, potřeba jeslí ve společnosti stoupá, mělo by se začít cíleně pracovat na jejich profesionalizaci a zvyšování úrovně podmínek, prostředí i poskytované péče. V souvislosti s rodinnou politikou Evropské unie, byla vydána národním vládám doporučení, tzv. „Barcelonské cíle“, které úzce souvisí s politikou zaměstnanosti, podílu žen na trhu práce. „*Proto si Evropská unie v tomto prohlášení stanovila za cíl zajistit do roku 2010 dostupnost péče o děti od narození do tří let pro 33 % dané věkové populace a pro věkovou skupinu od tří let do věku povinné školní docházky dokonce pro 99 % dětí.*“¹¹ Tomuto cíli se Česká republika dosud ani zdaleka nepřibližuje. Nutno podotknout, že takové procento dětí nebylo možno umístit v institucích ani v době největšího rozmachu jeslí v minulém století. Řešení institucionální péče o děti do tří let zůstává stále otevřené. Důvodem jsou z největší části finance. Ukazuje se, že bylo historickou chybou masové rušení jeslí a přeměna zařízení k jinému účelu, znovuzřízení bude mnohem nákladnější, než investovat do úprav a inovací. Je to velká škoda, protože přes různá úskalí, daná dobou, byla institucionální péče o děti do tří let v České republice na vysoké úrovni a je na co navazovat. S přibývajícím časem to však půjde čím dál hůř. Česká republika je v současnosti za svůj přístup k institucionální péči o děti do tří let a k potřebám rodičů často kritizována. Paradoxně jsme zemí, kde je doba placené mateřské nebo rodičovské dovolené velmi dlouhá. Rodičům (častěji matkám) je od roku 2009 umožněno čerpání rodičovské dovolené více rychlostně, a to do dvou, třech nebo čtyř let věku dítěte. *Za základní a zatím nejčastěji využívanou je považována tříletá rodičovská dovolená, avšak mnohé ženy na vyšších pracovních pozicích volí rodičovskou dovolenou dvouletou. Při dvouleté variantě jednak pobírají vyšší měsíční sociální dávku, jednak jim tato kratší rodičovská dovolená umožňuje rychleji se vrátit do předchozího zaměstnání.*¹²,

---

¹¹ DVOŘÁKOVÁ, B.: Problematika zajišťování veřejně dostupné péče o děti do tří let, Diplomová práce, 2010, s. 23

¹² KROPÁČKOVÁ, J.: Dvouleté děti v mateřské škole – problém, či nutnost?, zdroj in Poradce ředitelky mateřské školy č. 4, ročník II, s. 18 - 19

není jim, v případě, že zvolí kratší variantu, zajištěno umístění dítěte do institucionálního zařízení. Problémy matkám totiž vznikají nejen nedostatkem jeslí, ale i nedostatečnou kapacitou mateřských škol, které nejsou vždy schopny přijímat děti tříleté. Česká republika v této oblasti silně pokulhává za ostatními zeměmi Evropské unie i dalších evropských států. „*Omezená dostupnost předškolních zařízení spolu s nevhodnými formami podpory rodičovství způsobuje prohlubující se absenci žen s dětmi na trhu práce. To vede k nevyužití jednoho z mála prorůstových ekonomických zdrojů ČR.... Dlouhá absence na trhu práce během rodičovství vede k degradaci lidského kapitálu a redukuje se tím i celoživotní kariérní příležitosti žen.*“¹³ Vzorem by mohla být praxe z evropských zemí, kde mají systém institucionální péče o děti útlého věku vypracovaný, a úspěšně aplikovaný.

1.3 Institucionální péče o děti do tří let v Evropě

V mnoha evropských zemích mají důmyslně propracovaný systém rodinné politiky, do kterého patří doba a výše rodičovské dovolené, podpora žen s dětmi v uplatnění na pracovním trhu i struktura předškolní výchovy. Podívejme se na některé příklady dobré, zavedené praxe. Nebudeme kalkulovat s výší příspěvku, ani s dobou, kterou jednotlivé země umožňují nebo nařizují čerpat před narozením dítěte (zpravidla 4 – 6 týdnů před porodem). Budou uvedeny údaje, relevantní od narození dítěte. Pro srovnání s Českou republikou jsou zásadní dva údaje: délka rodičovské dovolené a věk dítěte, kdy je mu zaručeno místo v instituci. Ve všech uvedených zemích je délka rodičovské dovolené podstatně kratší, než v České republice (až do čtyř let věku dítěte), zároveň se počítá pro čerpání rodičovské dovolené s aktivním podílem mužů – otců, což je v České republice také umožněno, ovšem minimálně využíváno. Dále mají rodiče v těchto zemích pro své dítě zaručeno místo v jeslích či mateřské škole od nižšího věku (v ČR je zaručeno místo v mateřské škole až v posledním roce před zahájením povinné školní docházky). Další odlišnosti a dobrá opatření budou zmíněny vždy v části věnované dané zemi.¹⁴

---

¹³ MEJSTŘÍK, M. a kolektiv NERV: Rámcová strategie konkurenceschopnosti, Úřad vlády České republiky, Národní ekonomická rada vlády (NERV), Praha 2011, s. 136, ke stažení na [www.adrese:](http://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/Ramec_strategie_konkurenceschopnosti.pdf)

http://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/Ramec_strategie_konkurenceschopnosti.pdf

¹⁴ Zdrojem informací uvedených v této kapitole je: JONÁŠOVÁ, K., FRÝDLOVÁ, P., SVOBODOVÁ, L.: Mateřská dovolená, nebo rodičovský čas?, Gender Studies o.p.s., Praha 2012

1.3.1 Dánsko

V Dánsku je rodičovská dovolená stanovena na 46 týdnů. Posledních 32 týdnů může čerpat kterýkoliv z rodičů. Zajímavostí jistě je, že rodiče mohou čerpání části rodičovské dovolené odložit až do devíti let věku dítěte.

Garance místa zaručena! Ženy v Dánsku zůstávají doma půl roku nebo rok. Od půl roku jim stát garantuje místo v jeslích nebo v mikrojeslích. Mikrojesle provozuje obec. Ta zaručuje nejen dostupnost péče, ale též dbá na kvalitu výběru poskytovatelek služby. Pro volný přechod do zaměstnání mohou místo posledních pěti týdnů dovolené, čerpat deset při současné práci na poloviční úvazek. Návrat do práce je tím ženám velmi usnadněn, zároveň mají děti možnost určité adaptace na jesle.

1.3.2 Norsko

Rodičovské dávky v základní délce 44 týdnů po porodu si může matka prodloužit na 54 týdnů. Dávky jsou pak vypláceny nižší sazbou. Zvláštní režim umožňuje zaměstnaným matkám kombinaci dávky a pracovního úvazku. Na 12 týdnů mají právo otcové.

Státní nebo soukromé školky fungují pro děti od jednoho roku. Na jednu učitelku připadají tři až čtyři děti. V Norsku je hluboce zakořeněna rovnoprávnost mužů a žen. 90 % mužů využívá svého práva na rodičovskou dovolenou. Zaměstnavatelé jsou k matkám velmi vstřícní. Částečné úvazky či upravená pracovní doba jsou samozřejmostí.

1.3.3 Švédsko

Dávky jsou vypláceny 480 dní po porodu (u vícečetných porodů o 180 dní více na každé další dítě). Rodiče se mohou o tyto dny dělit. Každý musí mít minimálně 60 dní, zbytek může převést na partnera. Dokonce mohou čerpat dávky současně! Dávky mohou být vypláceny s přestávkami, až do osmi let života dítěte.

Předškolky přijímají děti od jednoho a půl roku věku. Jsou zřizovány komunálně, státem nebo soukromé. Všechna zařízení se musí řídit daným učebním plánem. Stát dotuje všechny typy zařízení stejně, poplatky jsou ve státním zařízení stejné jako v soukromém, v České republice se poplatky ve státních a soukromých zařízeních výrazně liší.

1.3.4 Finsko

Mateřský příspěvek je vyplácen 105 dní. Dalších 158 pracovních dní rodičovské dovolené může čerpat kterýkoliv z rodičů. Otcové mají právo na otcovskou dovolenou v délce 18 pracovních dní, která je vyplácena na čtyřikrát, a to v době mateřské a rodičovské dovolené.

Předškolní zařízení ve Finsku mají vysokou úroveň, fungující systém a zároveň obrovskou prestiž. Ve státních (obecních) školách musí mít učitelky minimálně bakalářské vzdělání, což je v České republice stále podceňováno. Název zní v překladu „denní domov“. Další variantou jsou miniškolky – „rodinná péče“. Zde nemusí mít pečovatelské vysokoškolské vzdělání, ale musí mít certifikát způsobilosti. Zpravidla to jsou matky, které si ke svému dítěti přidají jedno nebo dvě další. Za zmínku jistě stojí kriminalizace jakéhokoliv násilí na dětech od sebemenšího vztáhnutí ruky na dítě s nulovou tolerancí.

1.3.5 Německo

Dávky se vyplácejí osm týdnů po porodu, to je nejkratší doba z uvedených zemí.

V různých spolkových zemích mají různé podmínky. Souhrnně lze říci, že spektrum školek je velice široké. Existují zde školky státní, církevní, soukromé (podobná pestrost typů zařízení je též v České republice). Dále nezisková zařízení. V roce 2013 vstoupil v platnost zákon, který zaručuje místo v předškolním zařízení každému dítěti od jednoho roku věku. Již v letech 2007 a 2008 vstoupily v platnost dva zákony, upravující možnosti sladění rodinného a pracovního života.

1.3.6 Francie

Matka musí čerpat minimálně osm týdnů dovolené, maximum je šestnáct. Na jedenáct dní dovolené má právo otec. Do tří let mohou čerpat rodičovskou dovolenou, ale tam již nedostanou žádné dávky.

Ve Francii je běžné umisťovat dítě do institucionálního zařízení od tří měsíců věku. Alternativou k jeslím jsou chůvy, které hlídají buď u sebe doma, nebo v domově dítěte. Druhá varianta je příliš drahá, často se spojují dvě rodiny na jednu chůvu. Většina rodičů upřednostňuje jesle. Od tří let má dítě garantováno místo v mateřské škole.

1.3.7 Nizozemsko

Mateřská dovolená v délce deset až dvanáct týdnů po porodu.

Do jeslí chodí děti od tří měsíců do čtyř let. Povinná školní docházka začíná v pěti letech věku dítěte. Pro děti od čtyř do pěti let neexistuje žádné zařízení, proto rodiče většinou dávají dítě do školy ve čtyřech letech. První dva roky školní docházky jsou volnější, hravé.

Z těchto zemí by mohla Česká republika čerpat inspiraci. Pozor však na rozdíl mezi inspirací a slepým přejímáním, co je dobré jinde, nemusí vyhovovat u nás. Vždy je třeba přihlížet k historickému aspektu, všeobecnému naladění společnosti, k aktuálním potřebám dětí, rodičů i společnosti dané země. Ve všech zmíněných zemích je samozřejmostí možnost umístění dítěte útlého věku do odpovídajícího zařízení, velké aktivní zapojení mužů do výchovy a péče o děti, rovnoprávné postavení mužů a žen na trhu práce, flexibilita zaměstnavatelů v poskytování zkrácených úvazků a volitelné pracovní doby. Společnost je v nich natolik vyspělá, že nikoho nenapadne odsuzovat matku za to, že se vrací brzy do práce. Délka mateřské či rodičovské dovolené je podstatně kratší než u nás. Nutno upozornit na skutečnost, že každý z těchto systémů je důkladně propracovaný, vždy vychází z potřeb dítěte i rodiny. Tomu odpovídá počet maximálně pěti dětí na jednu pečující osobu, důraz na vzdělání pečovatelů a úroveň péče a dostatečně hustá síť zařízení poskytujících péči o děti útlého věku.

1.4 Podmínky institucionální péče o děti do tří let věku

Podmínky institucionální péče jsou velmi dobře popsány v části 7, RVP PV (2004). Jsou určeny pro potřeby mateřské školy, se zařazením dětí mladších tří let do mateřských škol nepočítají. Specifickými potřebami dětí do tří let se nezabývají. V některých bodech lze najít shodu s potřebami jeslí, jinde je třeba podmínky pro práci v jeslích upravit a přizpůsobit specifikům dětí do tří let. K pojmenování podmínek institucionální péče o děti do tří let mohou být dobrým východiskem. Pro jejich dobrou přehlednost bude posloupnost podmínek, vypracovaných v RVP PV (2004), použita i zde a následně v praktické části bakalářské práce. V Programu pro jesle a mateřské školy (1984), nejsou

podmínky uspořádány souhrnně, musíme je hledat v textu. V mnohých oblastech jsou dnešní potřeby odlišné, jiné zůstávají nadále v platnosti.

1.4.1 Z historie do současnosti

Budeme-li se zabývat podmínkami pro poskytování péče o děti do tří let věku v průběhu času, začněme vývojem od padesátých let dvacátého století, kdy vzrostla v Československu potřeba institucionální výchovy dětí útlého věku. Zřizování a vedení jeslí bylo z dnešního pohledu živelné, nepodložené praxí ani teoretickými poznatky z oblasti psychologie, pediatrie a pedagogiky. Jesle se zakládaly hromadně, často i v jednom městě několik. Nutno podotknout, že se tak dělo bez pohledu na potřeby dítěte. Forma, cíle a důvody pro umístění dětí do institucionální péče podléhaly v dalších desetiletích velké kritice z řad odborníků, zejména psychologů. Mezi odpůrci jeslí najdeme v této době i takové kapacity, kterými bezesporu byli a jsou Zdeněk Matějček a Josef Langmeier. Jako hlavní argumenty uvádějí nezralost dítěte pro kolektivní zařazení, úbytek času stráveného s rodinou a rozdíly v přístupu vychovatelů. Zastánci naopak argumentují napravováním nevhodných způsobů výchovy v rodině, náhradou za chybějící sourozence, podnětnou hodnotou a otevřeností novým směrům a poznatkům. V provedených výzkumech nebyly zaznamenány velké rozdíly výsledků dětí z rodiny od dětí docházejících do jeslí. „*Zdá se, že ačkoliv v případě denních jeslí zůstává pouto s matkou jistě zachováno, je dítě podrobováno určité zátěži. Lze však shrnout, že děti v denních jeslích a rodinách se vývojově v podstatě neliší.*“¹⁵ Prostředí v těchto zařízeních však bylo velmi sterilní, nemocniční. Personál jeslí byl oblečen do zdravotnických uniforem, v zařízení převládala bílá barva a celkově prostředí působilo neosobně a chladně. Potřebám dětí a rodičů se začala věnovat pozornost až v osmdesátých letech. V roce 1984 byl vydán Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy (kolektiv autorů, 1984). Tento program byl v roce 1986 doplněn o Metodiku výchovné práce pro jesle a mateřské školy (Bělinová, 1986). Oba tyto materiály zůstávají posledními publikacemi, zabývajícími se dětmi do tří let věku v institucionální výchově formou jeslí.

---

¹⁵ ŠULOVÁ, L.: Raný psychický vývoj dítěte, Karolinum, Praha 2005, s. 165

1.4.2 Finanční zajištění

Jak již bylo zmíněno výše, jesle nejsou v současné době podporovány státem, a to zejména po finanční stránce. Záleží na zřizovateli, zda a kolik je ochoten investovat do provozu takového zařízení ze svého rozpočtu. Na rozdíl od mateřských škol, kde je příspěvek státu znatelný, jsou tedy jesle v nevýhodě. Na provozu jeslí se proto finančně výrazněji než v mateřské škole podílejí rodiče, poplatek za poskytnutí péče je různý, pravidla jsou stanovena individuálně. Někteří zřizovatelé poskytují slevu rodinám sociálně slabým. Opomíjení jeslí je však z pohledu ekonomů krátkozraké. Pomocnými zdroji financí by se mohly stát příspěvky z dotací Evropské unie. V současnosti jsou nabízeny a využívány v minimální míře. Vypsanych grantů je málo, ty které jsou, mají malou propagaci.

1.4.3 Věcné podmínky

Věcné podmínky musí splňovat požadavky pro bezpečný pohyb dětí. Nábytek, hračky i jiné vybavení musí odpovídat antropometrickým požadavkům, věku a počtu dětí. Prostředí má být podnětné, barevně sladěné. Prostory dostatečně velké a vhodně uspořádané. Jesle by měly mít vlastní zahradu. Odlišným od RVP PV 2004) ve věcných podmínkách je umístění hraček a pomůcek. Malým dětem není možné nechat všechny hračky a pomůcky dostupné z hygienického (často dávají věci do pusy), bezpečnostního (malé součásti, možnost úrazu mezi sebou) i výchovného (nebyly by schopny, podílet se pak na úklidu). Jesle se odlišují od mateřské školy specifickým vybavením, potřebným k péči o děti mladších tří let. Někdy se liší pouze velikostí, například nábytek je v jeslích menší, aby vyhovoval vzrůstu dětí. V jeslích patří tradičně k základnímu vybavení přebalovací pulty, vaničky, nočníky, klasické dětské postýlky, najdeme zde více zavřených skříní a skříněk. S některými předměty denní potřeby se také setkáme zpravidla jen v jeslích nebo jiných zařízeních pro děti mladších tří let, například s dudlíky, lahvičkami se savičkami na mléko a jiné nápoje, bryndáky, plenami, dalšími hygienickými potřebami pro přebalování dětí, a mnohými dalšími drobnostmi, potřebnými k zajištění bezpečí, zdraví a čistoty dětí. V mateřských školách zmiňované vybavení nenajdeme. Dětských výtvarných prací najdeme ve výzdobě jeslí méně než v mateřské škole. Hygienické normy jsou z pochopitelných důvodů, pro zařízení, pečující o děti do tří let, přísnější než v mateřských školách.

1.4.4 Životospráva

Pro děti je důležité pravidelné uspořádání dne, které je současně natolik flexibilní, aby neomezovalo děti ani dospělé v činnostech. Strava dětí by měla být vyvážená, výživově hodnotná, pestrá. Děti do tří let mají v jídelníčku vyšší podíl masa, mléčných výrobků, ovoce a zeleniny než v mateřské škole. V jeslích vychází stravování z dietního systému pro nemocnice (dieta číslo 12) sestaveného Přemyslem Doberským v roce 1968 a pro mateřské školy je upraveno normami pro stravování. Způsob podávání jídla dětem útlého věku se podřizuje jejich dosaženým schopnostem a dovednostem. Je běžné, že jsou děti krmeny, postupně se učí sebeobsluže. Některé součásti stravy se podávají v případě potřeby mleté nebo mixované (maso, zeleninové polévky). Do jídla nejsou děti v žádném případě nuceny, ale jsou vhodně motivovány, zejména vzorem druhého. Dětem musí být umožněn volný pohyb, dostatečně dlouhý pobyt na zahradě, kvalitní odpočinek, pitný režim.

1.4.5 Psychosociální podmínky

„Normy chování, které tvoří racionální základ autoregulačního systému, tj. rozlišování činů na žádoucí a nežádoucí, dobré a špatné, se dítě učí především ve své rodině.“¹⁶ Proto se dnešní jesle snaží co nejvíce rodinnému prostředí přiblížit. V psychosociální oblasti je pro dítě do tří let při nástupu do kolektivního zařízení nejpálčivější a nejdůležitější potřeba adaptace, proto jí zde věnujeme více prostoru. V Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) se píše v souvislosti s adaptací o podílu terénní sestry a lékaře, který předepíše v případě potřeby na přechodnou dobu dítěti sedativa. To je dnes již minulostí. Dle Šulové (2005) je adaptace důležitým aspektem spokojenosti dítěte po dobu pobytu v jeslích. S tím nelze než souhlasit. Správná forma a dostatek času pro adaptaci dítěte, přihlídnutí k jeho individualitě je nesporným předpokladem bezproblémového zařazení dítěte do kolektivu. Rozhodujícím činitelem je kvalita prostředí a odborná i lidská způsobilost personálu jeslí. Dalším faktorem je denní doba pobytu dítěte v jeslích. Lze souhlasit s názorem, že kratší doba je vhodnější, musíme však mít na paměti, proč rodiče dítě do jeslí svěřují. Pokud jsou rodiče zaměstnaní, nemohou dobu pobytu jednoduše zkrátit. Z vlastní praxe mohu opět uvést poznatek, že nejhůře si zvykají na jesle děti, které přicházejí do jeslí jen nepravidelně nebo méně často. Stávající legislativa, která dovoluje matkám umisťovat dítě do kolektivu v institucionálním zařízení omezeně (46 hodin v

---

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie I., Karolinum, Praha 1996, s.109

měsíci) bez ztráty nároku na rodičovský příspěvek, potřeby dítěte nezohledňuje. Matky, které potřebují v době mateřské dovolené výdělek nebo příjmy, a zároveň si nemohou dovolit přijít o rodičovský příspěvek, umisťují dle možnosti dítě do jeslí, v dalších dnech využívají pomoci příbuzných, či chůvu. Pro dítě je tato varianta značně nevhodná, ztrácí pocit bezpečí a stálosti. Dítě je tak vystavováno mnohem většímu stresu, než jaký sebou nese každodenní docházka do jeslí. Šulová (2005) popisuje poznatky z praxe ve Francii, kde mají péči o děti do tří let vyřešenu a koncepčně rozvrženu, rodiče mají možnost výběru z několika variant. Předávání dětí do institucionální péče v různých podobách je zde běžné od čtyř měsíců věku dítěte. Sami Francouzi nevědí, zda je zařazování dětí do kolektivu již v kojeneckém věku žádoucí. V Československu bylo také umísťování dětí od několika měsíců věku pravidlem, které se stalo podnětem kritiky ze strany psychologů, lékařů, dalších odborníků i neoborné veřejnosti. Zkušenosti ukazují, že rozhodující není věk dítěte při nástupu do zařízení, ale podmínky, které jsou pro ně vytvořeny. Z mého pohledu je dnešní ustálená hranice přijímání dětí od jednoho roku věku v našich podmínkách a našem prostředí vyhovující a pro dítě přiměřená. Ostatní psychosociální podmínky mohou být v jeslích shodné s mateřskou školou dle RVP PV (2004).

1.4.6 Organizace

V oblasti organizace vidím v jeslích jen jeden rozdíl od RVP PV (2004), a to ve vlastní aktivitě dítěte. Dítě útlého věku si neumí vyhledat hru samo, potřebuje podněcovat a ukazovat možnosti dospělým. V Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) se uvádí, že na tvorbě režimu dne se podílejí jeselský lékař, psycholog a vedoucí sestra. Dnes je toto v kompetenci vedoucí sestry jeslí, lékař ani psycholog již do jeslí nedochází. Režim dne zůstal do dnešní doby beze změn, časový harmonogram určuje nyní jen dobu pro jídlo, spánek a hodiny určené pro příchod do jeslí a odchod domů. Potřeba pravidelnosti a řádu byla označena již ve zmiňovaném Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) a je stále respektována.

1.4.7 Řízení, personální zajištění

V otázce řízení a personálním zajištění je nutné jasně vymezit kompetence jednotlivých pracovníků, pracovat týmově, podporovat vzájemné vztahy a spolupráci. Vzorem může být i zde RVP PV (2004) s výjimkou odbornosti – v jeslích pracují a měly by pracovat zdravotní (dětské) sestry, s případnou spoluúčastí pedagoga u dětí ve věkové hranici od

dvou do tří let. Pro děti mladší by měla být péče zdravotníka plně zachována. Již v době vydání Metodiky výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1986), byla profesionalizace, odbornost a spolehlivost pečujících osob důležitým aspektem. Pro sestru v jeslích je nutností mít alespoň základní znalosti z oblasti pedagogiky a psychologie. „*Dětské sestry získávají odbornou kvalifikaci čtyřletým studiem na střední zdravotnické škole – větví dětských sester. Absolvování tohoto studia dosud nezajišťovalo hlubší erudici pro pedagogickou práci dětských sester v jeslích. Těžště jejich přípravy pro výchovnou činnost s dětmi útlého věku spočívalo proto v jejich dalším pomaturitním vzdělávání.*“¹⁷ V rámci dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy bylo třeba zkvalitňovat výchovně vzdělávací práci v předškolních zařízeních. Jedním z prostředků tohoto cíle bylo zvyšovat a prohlubovat vzdělání předškolních pracovníků. V osmdesátých letech byla zavedena na středních zdravotnických školách pro obor dětská sestra speciální příprava pro práci v jeslích. Nové osnovy byly rozšířeny o pedagogiku, psychologii a metodiku práce s dětmi útlého věku. Pro sestry, učitelky v mateřských školách i ostatní pracovníky z těchto zařízení bylo doporučeno účastnit se dalšího vzdělávání – kurzy, semináře a podobně. Dodnes platí nutnost kvalifikace, dalšího vzdělávání, profesionalizace. Potřeba zdravotnického obsazení v jeslích stále přetrvává, učitelky mateřských škol nejsou pro práci s dětmi do tří let profesně a mnohdy ani osobnostně vybaveny.

1.4.8 Spoluúčast rodičů

V oblasti spolupráce s rodiči se praxe v jeslích shoduje s RVP PV (2004). Z toho, co je psáno k tematice spolupráce s rodiči v Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) by se zdálo, že v podstatě spolupráce s rodiči neexistovala, nebo se omezovala jen směrem, potřebným společností. Dle Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) je spolupráce rodiny a školy zaměřena zejména na budování „socialistického“ vědomí a výchovu dětí „správným“ směrem, brigády rodičů ve školách a podobně. Autoři věnují celkem dost prostoru výchově k rodičovství, ovšem ne tak, jak ji známe dnes – prevence a odpovědnost při zakládání rodiny, ale měla spíše zamezit již nastalým problémům – děti měli děti. Spolupráce na odborné úrovni, zejména pomoc rodičům s vlastní výchovou, se zde omezuje na přednášky, besedy, případně doporučení

---

¹⁷ BĚLINOVÁ, L. a kol.: Metodika výchovné práce v jeslích a mateřských školách, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1986, s. 120

rodičům, navštívit poradenské zařízení. Z praktických zkušeností je známo, že i v této době si odborníci různých oborů (pedagogové, pediatři, psychologové, logopedi) nepochybně byli vědomi potřeby spolupráce mezi rodinou a školou a věnovali mnoho času a úsilí právě těm aktivitám, které nebyly dostatečně zveřejňovány a oceňovány. Přesto se o nich vědělo a mnozí rodiče si k potřebným informacím vždy cestu našli. V RVP PV (2004) je spolupráce s rodiči v rámci podmínek pro předškolní vzdělávání jasně vymezena. Co se do dnešní doby změnilo, je přístup k rodičovství. Příčinou tohoto jevu jsou změny ve společnosti, posunu věku, kdy si lidé pořizují děti. Rodiče jsou zralejší, chtějí znát podmínky a průběh činností, výchovy a vzdělávání v zařízení, kam svěřili své dítě. Jsou si vědomi svého práva na informace a bohatě ho využívají. Daleko častěji volí zařízení právě s ohledem na míru a kvalitu spolupráce a komunikace. Blízkost a dostupnost zařízení je až dalším, vedlejším aspektem volby. Spolupráce je dnes mnohem otevřenější, vyhledávanější, aktivnější, má profesionálnější úroveň ze strany pedagogů i ostatních odborníků.

Závěrem můžeme shrnout, že RVP PV (2004) se nezabývá specifiky péče o děti do tří let a chybí v něm v tomto ohledu zejména zvýšené požadavky na hygienu, personální obsazení, odbornost zaměstnanců. V případě zařazení dětí od dvou let by byla nutná úprava těchto podmínek. Měla by však být provedena formou dobrovolného dodatku, který by využily a byly povinny dodržovat jen ty mateřské školy, které se rozhodnou péči o děti do tří let poskytovat.

1.5 Potřeby rodičů

Narozením dítěte se podstatně mění způsob života rodiny, u nás je to většinou matka, která zůstává na mateřské, následně rodičovské dovolené. „*Čas, který česká žena stráví doma s dítětem, je nejdéší ze všech zemí v Evropě. A dokonce celosvětově patří mezi rarity. Podle statistik zůstává většina Češek doma s jedním dítětem tři roky, což znamená velký zásah do jejich profesního i osobního života.*“¹⁸ Ne všem rodinám takto nastavená pravidla péče o dítě vyhovuje. Ženy musí často volit, zda dítě nebo kariéru. Toto rozhodnutí se totiž odráží i v jejich profesním rozvoji. „*Ženy u nás buď pracují na plný*

---

¹⁸JONÁŠOVÁ, K., FRÝDLOVÁ, P., SVOBODOVÁ, L.: Mateřská dovolená, nebo rodičovský čas?, Gender Studies, o.p.s., Praha 2012, s. 5

*úvazek, nebo mají děti. Téměř nic mezi tím. Dlouhodobé přerušování pracovní kariéry se odráží i v rozevírání nůžek mezi příjmy žen a mužů.*¹⁹ Stávající generace rodičů si všechny tyto aspekty plně uvědomuje a hledá východiska. Jedním z nich je umístění dítěte do jeslí. Potřeby rodičů, které je vedou k umístění dítěte mladšího tří let do institucionálního zařízení, se dají rozdělit do několika kategorií:

a) Ekonomické

V současné době přibývá rodin, kde je ekonomický chod domácnosti závislý na výdělku obou manželů. Delší výpadek v zaměstnání znamená pro rodinu nemalé potíže s financováním závazků (hypotéka, vysoký nájem, další úvěry).

b) Profesní

Mnohé profese nedovolují delší nepřítomnost v práci z důvodu ztráty kontaktu s provozem (manažeři), z důvodu nových výzkumů a pracovních postupů (lékaři, sestry, inženýři), z důvodu legislativních změn a jejich uvedení do praxe (právníci, advokáti). V těchto případech sami zaměstnanci cítí potřebu zůstat v kontaktu s provozem, a to alespoň na částečný úvazek. Mnohdy zaměstnavatel nemůže na návrat klíčového zaměstnance čekat tři roky z důvodu dobrého chodu firmy. Pak jsou matky vystaveny možnosti výpovědi pro nadbytečnost či přeřazení na jinou práci.

c) Osobní

Mezi tyto důvody může patřit péče o další dítě (zdravé, nebo častěji s handicapem), péče o seniora v rodině, rozvod manželství a ponechání dítěte v péči jednoho z rodičů, nevhodné psychosociální podmínky pro rozvoj dítěte.

d) Osobnostní

Mnozí rodiče vidí přínos umístění dítěte do jeslí v jeho rané socializaci, navázání kontaktu s vrstevníky. V případě, že rodina nemá možnost poskytnout dítěti setkání s vrstevníky (sourozenci, jiné děti v rodině nebo blízkém okolí), je tato myšlenka jistě oprávněná.

Lze souhlasit s názorem odborníků i laické veřejnosti, že pro dítě je péče v rodině nenahraditelná. Jiný názor ale upozorňuje na rizika spojená s neuspokojením matky. Frustrovaná matka, vytržená z kolektivu, od kamarádek, s velmi zaměstnaným partnerem,

---

¹⁹ JONÁŠOVÁ, K., FRÝDLOVÁ, P., SVOBODOVÁ, L.: *Mateřská dovolená, nebo rodičovský čas?*, Gender Studies, o.p.s., Praha 2012, s. 5

se cítí nepotřebná, opuštěná a není pro dítě tím pravým přínosem. Pro dobrý psychický stav matky a dobrou atmosféru v rodině je mnohdy zařazení dítěte do kolektivu správnou variantou. S přetrvávajícím názorem, že do jeslí matky děti odkládají, aby si mohly užívat a měly klid, nelze souhlasit. Jistě, že se vždy najde matka, která jesle zneužívá, ale je to dnes již ojedinělým jevem. Pozitivum v dnešní době lze vidět v možnosti volby. Pokud matka chce být doma, může. Pokud se chce nebo musí vrátit do práce, umožňme jí to na profesionální úrovni. Gender Studies, o.p.s. v roce 2007 vydalo publikaci Klíč k jeslím. Součástí publikace je mimo jiné rozbor terénního šetření, zkoumajícího povědomí rodičů o možnostech péče o děti do tří let, které proběhlo v Praze, v roce 2007. Průzkum mezi rodiči byl prováděn na malém vzorku respondentů (70), přesto jsou z něj patrné některé zásadní informace. Respondentky mají celkem přehled v možnostech poskytování péče o děti do tří let, považují jesle za potřebné a zastávají názor, že by měly být jesle podporovány a rozšiřovány, považují je za nedostupné. 61 % dotazovaných si myslí, že by stát měl rozšiřovat službu jeslí, 72 % si myslí, že umístění dítěte do jeslí usnadňuje návrat do práce, 61 % zastává názor, že by měl každý rodič mít nárok na místo v jeslích pro své dítě, 46 % považuje počet jeslí v České republice za nedostatečný. Uvažovaly by častěji o umístění dítěte od dvou let, ale některé si dovedou představit umístění do jeslí i dříve. V takovém případě by daly přednost takovým jeslím, které znají nebo na které mají dobré reference. Nemají představu o finanční náročnosti, ale odhady o výši poplatků jsou mezi nimi celkem reálné. Většina by byla ochotna zaplatit 1000 – 2500 Kč měsíčně. Jinými formami hlídání dětí, které dotazované znají a využívají, jsou dětské koutky, mateřská centra, pomoc příbuzných. Nikdo nevyužívá mikrojesle ani firemní školku.

Mezi potřeby rodičů, jinými slovy by se dalo říci, kriteria pro výběr jeslí patří bezesporu vhodné, čisté a podnětné prostředí, kvalifikovaný a vstřícný personál, dostatečná provozní doba, kvalitní a vyvážená strava, flexibilní provozní řád s pevným základem. K velkému posunu dochází zejména v poslední době, kdy se vybavení prostor, kvalita poskytované péče, odbornost personálu i další podmínky změnilo mnohde k nepoznání.

1.6 Závěr teoretické části

Nestor dětské psychologie, Zdeněk Matějček, který velkou část své činnosti věnoval studiu podmínek vývoje dětí v prostředí psychického strádání a zdůrazňoval nezastupitelnou úlohu rodiny ve vývoji dítěte, kdysi řekl: „Jesle by si děti nevymyslely, mateřskou školu ano.“ V závěru svého života názor na instituci jeslí mírně změnil, pokud by respektovaly potřeby dětí, určitě by jejich existenci podporoval. Odsuzoval kolektivní výchovu, neosobní přístup k dítěti a nerespektování jejich potřeb. Pokud se jesle budou ubírat nastoleným směrem, dbát na respektování potřeb dětí, udržovat podnětné a po všech stránkách vyhovující prostředí, mohou se stát plnohodnotným článkem předškolní výchovy a vzdělávání. Je třeba mít na paměti, že společnost prochází neustálým vývojem, potřeby dětí, rodičů i zaměstnanců se budou dále měnit a vyvíjet. Proto musí být organizace a podmínky dostatečně flexibilní, aby dokázaly „jít s dobou“. Jesle by se neměly nikdy stát prostředkem nátlaku na rodiče k návratu do práce, ale měly by splňovat požadavky rodičů pro sladění rodinného a pracovního života, při zachování těch nejlepších podmínek pro všestranný rozvoj dítěte.

Jak z předešlého vyplývá, jesle se v mnohém odlišují od mateřských škol. Je nutné tuto instituci podporovat a dbát na její plnohodnotné začlenění do systému péče o děti předškolního věku, při zachování specifické funkce. Potřeby rodin i společnosti vyžadují možnost umístění dítěte útlého věku do institucionálního zařízení.

Není hlavní otázkou, zda jesle ano či ne, nýbrž - když jesle, tak jaké?

2. Praktická část

2.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je zjistit aktuální potřeby dětí a rodičů, vyhodnotit kvalitu prostředí, vyjasnit rozdíly práce v jeslích a mateřských školách vzhledem ke specifickým potřebám dětí do tří let věku. Ověřit si správnost provedených a chystaných změn a inovací, jejich přínos pro děti i rodiče, najít a pojmenovat další možnosti nabídky pro zlepšení v jeslích Řásnovka.

2.2 Metody výzkumného šetření

Jednalo se o akční výzkum, probíhající dlouhodobě, postupným získáváním dat v průběhu tří let (2010 – 2013). Pro získání těchto dat byla zvolena kombinace výzkumných metod.

a) Dotazníkové šetření

Dotazník (viz příloha č. 2) obsahuje 18 uzavřených otázek směřujících k potřebným zjištěním. Devatenáctá otázka je možností rodičů vyjádřit svůj názor, připomínku nebo podnět ke změně.

b) Analýza studentských reflexí formou SWOT nebo jinou formou zpětné vazby

Obě šetření byla dlouhodobá, výsledky byly zpracovávány průběžně a následně vyhodnocovány. Získané informace byly v některých případech již uvedeny do praxe v jeslích Řásnovka, jiné budou cílem zlepšování podmínek a péče v jeslích Řásnovka do dalšího období.

2.3 Charakteristika výzkumného souboru

2.3.1 Jesle Řásnovka

Jesle Řásnovka v Praze 1 zřizovatel, Městská část Praha 1, zachoval i v době hromadného rušení těchto zařízení. Původně bylo v oblasti Prahy 1 jeslí více, zůstaly jen tyto jediné. V průběhu let se měnil způsob zařazení. Původně zdravotnické zařízení bylo následně samostatnou organizační složkou Městské části Praha 1, později přiřazeno ke Středisku sociálních služeb Prahy 1. Se změnami zařazení se bohužel téměř neměnil způsob práce a přístup k dětem, zaměstnanci nebyli motivováni a vedeni k tvořivosti, samostatnosti, vylepšování prostředí a aktivnímu sebevzdělávání. Ředitelka Střediska sociálních služeb Prahy 1 si tyto nedostatky uvědomovala a s odchodem předchozí vedoucí jeslí do starobního důchodu plánovala nastolení změn. Prvním krokem bylo mé přijetí na místo nové vedoucí jeslí. Společně jsme se dohodli na postupném provedení potřebných změn. V prvních měsících jsem mapovala situaci, pozorovala děti i prostředí, naslouchala stávajícím zaměstnancům i rodičům. Předložila jsem první konkrétní návrhy a začala pracovat na budování nové prestiže zařízení. V počátcích bylo nejtěžší přesvědčit ke spolupráci kolegyně, protože bez dobrého týmu by práce byla marná. První změny se týkaly zejména administrativní práce, kdy jsem písemnou ruční agendu postupně převedla na elektronickou, následovala rekonstrukce interiéru, která proběhla v létě 2010 současně s úpravou exteriéru prováděnou Městskou částí Praha 1 – nová fasáda a výměna oken. Tím bylo kompletně změněno prostředí z původního strohého zdravotnického na veselé, barevné a hravé. V této fázi byly nejdůležitějším aspektem finance, které Středisko sociálních služeb Prahy 1 a Městská část Praha 1 poskytly. Bez jejich příspěví by úpravy nebyly možné. Rekonstrukce byla úspěšná, prostředí máme velmi příjemné. Další změny jsou dlouhodobějšího charakteru. V tuto chvíli se zabýváme úpravou podmínek pro práci s dětmi, k řešení budou použita mimo jiné též zjištění z této bakalářské práce.

2.3.2 Děti a rodiče v jeslích Řásnovka

Jesle Řásnovka jsou, zejména díky své poloze v centru Prahy, využívány rodiči zpravidla velmi zaměstnanými, převážně vysokoškolsky vzdělanými, s pracovním zařazením v důležitých manažerských pozicích, lékaři, právníci, podnikatelé. S tím souvisí ekonomická situace těchto rodin. Zpravidla patří o vyšší příjmové skupiny. Pravidelně jsou mezi rodiči příslušníci jiné národnosti, kdy ani jeden nemusí být Čech. Často jsou rodiče –

cizinci, každý jiné národnosti. Různorodá jazyková výbava bývá někdy zpočátku pro dítě náročná, v jeslích mluvíme na děti pouze česky. Děti tak slyší několik jazyků zároveň, matka mluví jedním jazykem, otec druhým, v jeslích přibude třetí. Jsem si vědoma úskalí bilingvní výchovy. Proto jsem se na setkání s Františkem Koukolíkem, pořádaném PedF UK, na téma „Mozek a jazyk“, zeptala: „Může být třetí jazyk pro dítě velkou zátěží? Měla by okolnost, že hovoří každý z rodičů jiným jazykem (ne česky), být důvodem nepřijetí takového dítěte do jeslí?“ Dostalo se mi odpovědi, která mne uklidnila. Dle Koukolíka je dítě schopno velmi dobře dva i více jazyků zvládnout. Někdy je v důsledku toho posunuto období, kdy dítě začíná mluvit, ale ne výrazně. Důležité pro dítě je, aby na něj mluvil každý důsledně svým jazykem, zkrátka, aby dítě mělo spojený určitý jazyk s určitou osobou. Další skupinou rodičů jsou umělci různého zaměření, či jiné veřejně známe osobnosti. Děláme maximum pro zachování jejich soukromí. Pro umělce je typické jiné uspořádání dne, snažíme se jim vyjít maximálně vstříc, ale vždy dbáme na potřeby dítěte. Uspokojit požadavky rodičů je velmi náročné, očekávají profesionální přístup a vysoký standard poskytovaných služeb.

Přijímáme děti od jednoho roku věku, zápisy probíhají průběžně. Kapacita jeslí je třicet dva dětí ve dvou odděleních homogenně uspořádaných. Dvanáct dětí od roka do dvou let věku na prvním oddělení, na druhém oddělení dvacet dětí od dvou do tří let věku. Při umístění dětí dáváme přednost občanům Prahy 1, kteří potřebují denní docházku dítěte do jeslí. V současné době poptávka vysoce převyšuje nabídku, zejména u dětí dvouletých. Občané Prahy 1 jsou zvýhodněni i vyšší poplatku 2000 Kč měsíčně, ostatní platí 6000 Kč měsíčně. Stravné je pro všechny ve stejné výši (40 Kč na den).

2.3.3 Dotazník

Dotazníkového šetření se zúčastnili rodiče dětí, navštěvujících jesle Řásnovka v letech 2010 – 2013. Celkem bylo po dobu šetření rozdáno 120 dotazníků, vrátilo se 95 vyplněných, což je 80 %. Zastoupení pohlaví je 58 žen (61 %), 37 mužů (39 %). Věk respondentů nebyl zjišťován, ale vzhledem k tomu, že jsou to rodiče malých dětí, dá se věk odvodit na 30 – 45 let. Všichni dotazovaní bydlí v Praze, z toho 85 (90 %) v Praze 1. S dotazovanými jsem byla nebo dosud jsem v denním kontaktu. Mnozí ústně své odpovědi podpořili. Některé, takto získané informace, jsem si zapsala.

2.3.4 Zpětné vazby (SWOT)

Od podzimu 2010 probíhá spolupráce jeslí Řásnovka s Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Studenti navštěvují jesle formou exkurzí a odborných seminářů v rámci plnění předmětů Výchova dítěte do tří let, Předškolní pedagogika, Rodina ve vztahu k dítěti do tří let. Jedná se o studenty prezenčního i kombinovaného bakalářského studia v oboru Učitelství pro MŠ, magisterského studia Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a navazujícího magisterského studia Pedagogiky předškolního věku. Studentům bylo vždy hned na začátku exkurze sděleno, že výstupem z návštěvy bude vypracování zpětné vazby. Studenti měli na základě vlastních postřehů a na základě uskutečněné diskuse popsat podmínky v jeslích Řásnovka formou SWOT analýzy, formou kladů a doporučení nebo jinou srozumitelnou formou. Studenti byli seznámeni se skutečností, že jejich práce budou po odevzdání a vyhodnocení předány k dalšímu zpracování do jeslí, za účelem sběru dat pro tuto bakalářskou práci.

V průběhu let bylo získáno celkem 128 zpětných vazeb. Šest z nich postrádá vlastní názor studentů a nejsou použitelné, protože studenti pouze vypsali výňatky z RVP PV (2004), případně nahradili slovo mateřská škola za jesle. Dalších pět prací se zabývá výhradně náplní vzdělávání podle pěti oblastí v členění RVP PV (Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika...). 117 prací (91 %) plně odpovídá zadání a jsou zařazeny do výzkumu. Věk studentů nebyl zjišťován, vzhledem k tomu, že odpovídali studenti prezenčního i kombinovaného studia, dá se těžko odhadnout. Respondenti bydlí v různých částech České republiky, s jeslemi nemají žádnou nebo minimální zkušenost, mnozí byli v jeslích poprvé v životě, rozdílná je též doba vlastní praxe v mateřské škole.

2.4 Získaná data z dotazníkového šetření

Odpovídali rodiče, kteří v minulosti (od roku 2010) využívali nebo využívají služeb jeslí Řásnovka pro své děti. Z jejich odpovědí je patrný posun, kterým zařízení prochází. Co bylo v prvních odpovědích velmi podstatné je nyní již méně významným (například oblečení sester, které se již změnilo).

V následujících bodech budou vyhodnoceny jednotlivé odpovědi na otázky.

- Zabezpečení odborného personálu: otázky 1 – 3

Rodiče jsou si vědomi potřeby minimálně středoškolského vzdělání pracovníků pečujících o jejich děti. 50 % rodičů by uvítalo kombinaci zdravotnického a pedagogického zaměření zaměstnanců, 40 % rodičů upřednostňuje zdravotnické vzdělání, část rodičů (10 %) upřednostňuje vzdělání pedagogické. Z toho jasně vyplývá potřeba zabezpečení opatrovatelské funkce, kde další činnosti jsou již určitou, i když vítanou, nadstavbou. Oblečení sester je v posledních dotaznících považováno za nepodstatné, avšak právě první výsledky z roku 2010 vedly ke změně oblečení. Zachování zdravotnických uniforem bylo předmětem kritiky rodičů i ostatních příchozích, působilo neosobně a sterilně.

- Oblečení dětí: otázky 4 a 5

100 % rodičů preferuje jeslemi zapůjčené oblečení, většina (mimo 3) je ochotna se podílet na pořízení a údržbě finančně.

- Očekávání a potřeby rodičů a rodiči předpokládané potřeby dětí: otázky 6 – 8

Respondenti se shodují v potřebě pro děti podnětného prostředí. Liší se očekávání od zařízení v oblasti funkce. Jsou zastoupeny funkce pečovatelská (30 %), výchovná (40 %) i výchovně vzdělávací (30 %). Jednotný není ani názor na pojetí činností – společné aktivity a individuální přístup mají své zastánce v poměru 4 : 6.

- Program a činnosti v jeslích: otázky 9 – 12

Pro celkový rozvoj dítěte je dle rodičů nabídka různorodých činností nutná. 80 % z nich si myslí, že je třeba mít tyto činnosti zakotvené v programu, plánovat je. 20 % by upřednostnila nahodilost a momentální náladu zúčastněných. Někteří rodiče (25 %) by se rádi na tvorbě takového programu podíleli, větší část (75 %) nechává odpovědnost na odborném personálu. Volný přístup na oddělení mnozí rodiče (40 %) vítají, větší část z nich (60 %), ji však považuje za nevhodnou nebo považují za vhodné jen mimořádné plánované akce.

- Spolupráce s odborníky: otázka 13

Navázanou spoluprací s PedF UK považují rodiče za užitečnou a přínosnou. Dokonce jeden respondent rozklíčoval přínos spolupráce pro zařízení i pro studenty (podrobněji u otázky 19). Nikdo se nevyjádřil negativně.

- Pravidla pro děti i rodiče: otázky 14 a 15

V otázkách pravidel se rodiče ztotožňují v potřebě vymezení jasných pravidel a pevného řádu pro děti. Pro rodiče samotné je způsob pravidel a doporučení různorodý, vychází pravděpodobně z jejich vlastní pracovní zkušenosti i povahových předpokladů. Někdo upřednostňuje provozní řád, většině (80 %) vyhovuje kombinace pravidel a doporučení.

Provozní podmínky: otázky 16 – 18

Přerušení provozu v různé délce je pro většinu rodičů (94 %) akceptovatelná, provozní dobu by uvítali do pozdější hodiny a přijatelnou denní dobou pobytu dítěte je 8 hodin.

- Názory a připomínky: otázka 19

Do této oblasti se všichni rodiče nezapojili. Většina z těch, kdo se rozhodli napsat svůj postřeh, zde vyjádřila svou spokojenost s jeslemi po stránce vybavení prostředí, zapojení rodičů do dění v jeslích, a hlavně s dobrým prospíváním jejich dětí. Využili tento prostor k poděkování. Jedna maminka podrobně vypsala vlastní komentář ke každé otázce. Některé podněty a připomínky jsou velmi zajímavé. Píše, že vzdělání personálu je nutné, musí mít odbornost ve vztahu k dětem, ale rozhodujícím faktorem by měl být také vlastní vztah k dětem konkrétní osoby a doba praxe. Upozorňuje na nutnost flexibility denního režimu při zachování pevných pravidel. Na spoluprací s PedF UK vyjadřuje názor, ke kterému se přiřadili i další rodiče, a to takový, že je tato spolupráce velmi podnětná: „*Pro děti je to přínos v inovativním přístupu, pro studenty možnost získat praxi.*“ Dalším doporučením této maminky je spolupráce s mateřskými školami v Praze 1.

2.5 Získaná data ze studentských reflexí

Kvalita zpětných vazeb je různá, odpovídá zkušenostem a vědomostem jednotlivých respondentů. Vzhledem k tomu, že hlavním cílem jejich zkoumání měly být vlastní

podmínky zařízení, bylo důležité aktivní a vnímavé pozorování. Většina studentů vzala práci odpovědně, možná právě proto, že si byli vědomi další pomoci, tedy, že netvoří něco „do šuplíku“. V následující tabulce jsou uvedeny pozitivní ohlasy vlevo, doporučení nebo nedostatky vpravo. Údaje jsou zařazovány od nejčastěji se vyskytujících k méně zmiňovaným.

+	-
Interiér – barevné sladění, bezpečnost, čistota, uspořádání, velikost nábytku přizpůsobena dětem, neobvyklé prvky z pohledu MŠ (přebalovací pult, malé WC), koutek pro rodiče	Zaměstnanci – neochota spolupracovat, dále se vzdělávat, nepřístupnost změnám, pasivní přístup k dětem, málo empatie, dlouhodobě zažitá pracovní návyky (frontální činnosti)
Zahrada – velikost, vybavení hracími prvky, zázemí, kopečky a neobvyklé pískoviště	Oblečení zaměstnanců – zdravotnické uniformy
Adaptace – promyšlená, dbající na individuální potřeby dítěte	Hračky – nevhodné (malá autíčka, plastové), volně nedostupné dětem, těžké šuplíky
Oblečení dětí – zapůjčené jeslemi, praktické, estetické a hygienické řešení	Prezentace dětských prací – málo nebo vůbec
Soběstačnost - vlastní kuchyň a prádelna	Chybí TV náčiní, hudební nástroje, klavír
Hračky – mnoho dřevěných, odpovídající potřebám dětí množstvím i funkcí	Chybí program výchovné (výchovně vzdělávací péče) péče
Multikulturní prostředí – děti z rodin různých národností	Chybí nástěnka a jiné informace pro rodiče, téměř žádná spolupráce s rodiči
Denní režim – flexibilní a zároveň pravidelný	Jen čeština
Přístup k dětem – empatický, individuální, uspokojovány potřeby dětí	Vysoké poplatky pro nerezidenty Prahy 1
Spolupráce s rodiči – aktivní přístup, vzájemná informovanost, společné akce, odborné konzultace a doporučení, sponzorské dary	Součást MŠ – exkurze bez kontaktu s dětmi, málo personálu, zrušení nebo omezení vlastní prádelny, zápis dětí společně s MŠ
Personál – profesionální, vstřícný	Nekvalitní webové stránky
Exkurze – umožnění, vstřícnost, poskytnutí vyčerpávajících odpovědí	
Vedení – vylepšování podmínek a prostředí, profesionalizace, nadšení, zájem	

2.6 Interpretace získaných dat

2.6.1 Z dotazníků pro rodiče

V jeslích o děti pečovaly vždy zdravotní sestry. Myšlenka využití pedagoga pro potřeby oddělení větších dětí mne vedla právě k této otázce v dotazníku. Považovala jsem možnou kombinaci sestry a učitelky za přínosnou a vzájemně obohacující. Sestra lépe zvládá zabezpečení fyziologických potřeb dítěte, učitelka má předpoklady být kreativnější a aktivnější ve výchovně vzdělávacích činnostech. V červenci 2012 jsem na uvolněné místo po sestře, která odcházela do starobního důchodu, přijala učitelku MŠ. V právě probíhajícím školním roce pracuje se zdravotní sestrou na 2. oddělení, ověřujeme možnosti a přínos této varianty.

Oblečení sester je nyní v Řásnovce civilní, změna probíhala postupně s příchodem nových zaměstnanců. Myslím, že je tato změna pozitivní z estetického i praktického hlediska. Oblečení lépe vypadá, nepůsobí komišně, je pohodlnější a příjemnější. Navíc odpadla častá ostýchavost a strach dětí, majících nepříjemnou zkušenost, spojenou se zdravotnickými uniformami.

Pro odborný personál není zachování možnosti erárního oblečení úlitbou pro spokojenost rodičů, jak by se mohlo zdát, ale základním prostředkem zachování čistoty dětí. Není možné předpokládat, že každý rodič přinese dostatečné množství náhradního oblečení, pro dítě je však jednou ze základních potřeb být udržováno v čistotě a suchu. Vzhledem k nesamostatnosti dětí není možno zajistit, že se nepotřísní u jídla, neznečistí bez plen a podobně.

Podnětné prostředí se samozřejmě snažíme udržovat a neustále vylepšovat, poskytujeme komplexní péči o děti od zabezpečování základních potřeb po kvalitní činnosti v oblasti psychického i fyzického vývoje. Formy činnosti střídáme v průběhu dne, zastoupení mají skupinové činnosti, velký důraz klademe na individuální činnosti a volnou hru, frontální činnosti omezujeme na nejnutnější (jídlo, převlékání k pobytu venku, spánek).

Z odpovědí rodičů je zřejmé, že o aktivní účast při tvorbě programu nebo návštěvy na oddělení mimo společné akce nejeví velký zájem. Otázkou zůstává, zda je důvodem přetrvávající názor, že tvorba programu a náplň dne je plně v kompetenci pečujících osob, či zda je příčinou vysoká zaměstnanost rodičů a tudíž nedostatek času pro aktivní či

pravidelné zapojení do dění a činností. Návštěvy rodičů podporujeme, avšak za předpokladu zachování určitých pravidel. Nikdy nebudou mít na oddělení přístup neomezený, ale po domluvě jejich přítomnost neodmítneme. Pro příchod rodičů na oddělení jsou vhodné odpolední hodiny, kdy jejich přítomnost nezasahuje do provozu a plánovaných činností a zároveň ani rodiče nejsou svazováni dalšími povinnostmi a nemusejí návštěvu předčasně ukončit. Neosvědčila se přítomnost rodičů v době adaptace, proto umožňujeme přístup až tehdy, kdy jsou všechny děti plně adaptovány na nové prostředí. S těmito pravidly jsou rodiče seznámeni při nástupu dítěte do jeslí a plně je respektují. Jestliže mají rodiče oprávněnou potřebu jiného způsobu adaptace, vždy se snažíme vyjít jim vstříc, pokud to není proti zájmu dítěte. První velkou společnou akcí ve školním roce bývá dnes již tradiční adventní posezení. Zde se rodiče vzájemně poznají s ostatními, naváží přátelské vztahy, podložené společným zájmem. Pravidelně pořádáme kromě vánočního posezení další akce, společné divadelní představení, dětský den. Rodiče s dětmi často a rádi využívají prostoru v hale, kde jsme zřídili dětský koutek, který slouží k přechodu mezi odděleními a odchodem domů. Rodiče tak mají možnost blíže se poznat mezi sebou, být se svým dítětem ve společnosti dalších dětí. Nedílnou součástí spolupráce je aktivní přístup ke sponzorství. Pravidelně oslovuji rodiče s novými záměry, ve kterých je potřeba finančního zabezpečení. Rodiče jsou v tomto ohledu velice vstřícní, dokonce sami nalézají možnosti získání prostředků. Na konci loňského roku iniciovali a sami zrealizovali vánoční bazárek. Maminka, zabývající se ve volném čase fotografováním, dala ostatním rodičům možnost získání studiových fotografií dětí. Výtěžek z obou akcí byl použit pro další vylepšení prostředí jeslí. Mimo tyto akce nám neustále přibývá darů finančních i věcných, drobných i větších. Považuji tyto příspěvky za velmi dobrou zpětnou vazbu na práci všech zaměstnanců jeslí.

Navázaná spolupráce s PedF UK je velmi přínosná pro zaměstnance jeslí i pro studenty. Pro studenty je nutností mít možnost vidět a příležitost vyzkoušet si „na vlastní kůži“ práci s dětmi, pro jesle je velkým přínosem právě zpětná vazba, kterou nám poskytnou na základě získané zkušenosti. Pro zaměstnance bylo přijetí této spolupráce někdy složité, každý se nedokázal hned naladit a ztotožnit s přínosem, nyní jsou již zvyklí a ke studentům vstřícní, těší je možnost ukázat, co umí.

O tom, že děti potřebují jasná pravidla a řád není třeba diskutovat. V institucionálním zařízení se jim obojího dostává. Naopak, odborní pracovníci berou jako svou profesionální

povinnost, usměrňovat v této otázce právě rodiče. Ti jsou si této potřeby velmi dobře vědomi, od zdravotníků ji očekávají, ale sami mají leckdy problém je dítěti nastavit, kontrolovat a dodržovat. Snažíme se rodiče formou doporučení k pravidlům směřovat. V komunikaci s rodiči upřednostňujeme kombinaci pravidel a doporučení, informace podáváme vždy individuálně a s citem pro situaci. Běžné starosti řeší s rodiči samy sestry, obtížnější situace předávají mně. Je to tak vhodné, nepříjemnosti nenaruší vzájemné vztahy rodičů a sester. Na rozhovor s rodiči se vždy dobře připravím, argumentuji s jistotou odborníka a na mou domluvu pak rodiče reagují klidněji a zodpovědněji. Cítíme, že se tím zvedá prestiž zaměstnanců v očích rodičů. Pro naše vzájemné vztahy na pracovišti je to též dobré, sestry cítí mou podporu, mají jistotu zastání. Jakékoliv poznatky sdělujeme rodičům bez přítomnosti dítěte, aby se zamezilo zneužití dítětem, například, že nechce jíst nebo spát, protože dítě sdělované informace vnímá, i když i myslíme, že to je naopak. Děti jsou k těmto rozhovorům velmi vnímavé, a i při zdánlivé nevšímavosti dokážou situaci využít.

Otázky provozního charakteru vypovídají zejména o potřebách rodičů, kterým se snažíme co nejvíce přizpůsobit, při současném zohlednění potřeb dítěte a nalezení kompromisu. Zaměstnavatelé nejsou vždy vstřícní k odlišnému nastavení pracovní doby, neumožňují libovolné čerpání dovolené, čímž činí rodičům nesnáze v denním režimu vše zvládat. V tuto chvíli, kdy stát neumožňuje matkám kvalitní pracovní příležitosti a podmínky pro práci na zkrácený úvazek, je potřeba přizpůsobit provozní dobu jejich potřebám, aby měli možnost plnohodnotného zapojení do pracovního procesu s odpovídajícím finančním ohodnocením. V poslední otázce dotazníku měli rodiče možnost vyjádřit se k provozu jeslí. Zpravidla toho využili k poděkování za poskytovanou péči a vylepšování prostředí. Z jejich vyjádření jsme měli všichni upřímnou radost.

2.6.2 Ze studentských reflexí

Exkurze studentů proběhly v době postupného zlepšování věcných i výchovně vzdělávacích podmínek. Zpětné vazby vypovídají o průběhu těchto zlepšení, mnohé z nich se staly důležitým argumentem ve vyjednávání změn zejména u zaměstnanců (oblečení sester, náplň práce), nebo přímo novým podnětem ke změně (po prvních exkurzích jsem začala uvažovat o možnosti kombinace sestry a učitelky na oddělení větších dětí – dnes již realizováno). Někteří studenti se zabývali problematikou výchovně vzdělávacího programu, ale vyslovili svůj názor i na vlastní podmínky zařízení. Práce, obsahující názory

a postřehy určené náplni práce jsou velmi přínosné, předpokládám, že je využiji následně, v další praxi, případně v diplomové práci, která by mohla navázat na tuto bakalářskou práci.

Z tabulky kladných a doporučujících výstupů je zřejmé, že některé body jsou zároveň brány jako klad i jako nedostatek. Příčin tohoto jevu je několik:

1. Časový odstup jednotlivých exkurzí. Největší rozdíly jsou patrné v otázkách zaměstnanců a jejich přístupu k dětem a práci. Zpočátku byly patrné obtíže s přijetím nových řešení, s přibývajícím časem se situace postupnou obměnou zaměstnanců zlepšovala do dnešní, téměř ideální podoby.
2. Nedostatek informací. Během půldenní exkurze není možné studentům ukázat a vysvětlit úplně všechno. Mezi nejčastějšími nedostatky bývá zmiňována absence hudebních nástrojů a tělovýchovných pomůcek (náčiní, náradí). Ty však máme a používáme. Jen jsou uklizené a návštěvníci je neviděli.
3. Rozdílný názor. Častým rozporem jsou schované hračky. Děti v útlém věku nemohou mít dostupné všechny hračky, a to z několika důvodů:
  - a) Příliš podnětů může být rušivým elementem
  - b) Některé hračky mohou užívat jen pod bedlivým dohledem pečující osoby
  - c) Užitím některých hraček by rušily v danou chvíli ostatní
  - d) Ohrožení bezpečnosti dětí – kdyby každé dítě nechalo na koberci několik hraček, neměli by ostatní prostor pro volný pohyb

Ráda bych se nyní některým postřehům věnovala z našeho pohledu. V některých oblastech se hodnocení studentů v průběhu doby neměnilo, jinde došlo k obrovským změnám. Jsem za to moc ráda, poukazuje to na postupné zlepšování podmínek a zvyšování kvality naší práce.

Interiér

Až na malé nedostatky, odstraňované průběžně, se zařízení neměnilo. První studenti navštívili naše zařízení těsně po provedené rekonstrukci. Ti tedy ještě viděli prázdné, i když čisté a barevně vymalované stěny. Nebylo totiž naším cílem stěny hned něčím „zaplácnout“, ale měli jsme vyhlídnuté dřevěné plastiky, na které jsme museli nejprve získat prostředky a následně čekat na výrobu těchto zakázkových prací. Prostředky jsme

získali od rodičů, a to formou finančních darů nebo přímým zakoupením vybrané plastiky (nyní je studenti chválí). Prvními plastikami jsme vyzdobili vstupní prostory, které působily neutěšeně a prázdně i vzhledem k velikosti těchto prostor. Další jsme pak doplňovali v průběhu následujících dvou let do ostatních částí budovy, na jednotlivá oddělení. V otázce dětských prací jsem zastáncem pořekadla, že méně je více, proto nehromadíme dětské práce jako stálou výzdobu jeslí. Děti v tomto věku je třeba rozvíjet komplexně, tím, že pověsíme do šatny dětské výtvarné práce, neukazujeme, jak s dětmi báječně pracujeme. Daleko větší význam pro rodiče má spokojenost dítěte, jeho těšení do jeslí. Z toho nejlépe poznají, že je dětem v jeslích dobře. Nástěnku s dětskými pracemi samozřejmě máme, je umístěna v šatně a děti si chodí své výtvary vystavit společně se sestrou. Nebyla však také hned, to mělo příčinu jinde. Pokud chceme práci vystavovat, musíme ji dělat pravidelně, v uspokojivém opakování. Není možné, aby stejné dětské práce visely na nástěnce měsíc i déle. Nyní nástěnky používáme, protože sestry výtvarně tvoří s dětmi nejméně jednou týdně a obměna je tak bohatě zajištěna.

Zahrada

Zahrada prošla v době rekonstrukce také velkými změnami. Doplnily se nové hrací prvky – houpadla, dřevěná mašinka, nové pískoviště. Na zahradě máme vzrostlé stromy, které přirozeně tvoří stín v letních měsících. U nich jsou kopečky, dnes již nikdo neví, jestli jsou uměle vytvořené nebo je způsobil právě růst stromů. Děti je milují, jsou výbornou přírodní překážkou k učení koordinaci pohybu. Návštěvníky vždy zaujme neobvyklé pískoviště, které je zvýšené a má tvar kříže. Děti u něho mohou stát a hrát si s pískem i v případě nevlídného počasí, kdy si nemohou sednout do klasického pískoviště. Zahrada je dostatečně rozlehlá, nabízí dětem podněty k nejrůznějším aktivitám. Základní činností na zahradě je volný pohyb. Různorodý terén (tráva, dlažba, nerovnoměrnosti) umožňuje dětem vhodnou formou rozvíjet motorické dovednosti. V létě je k dispozici vodní sprcha. Nedílnou součástí zahrady je provozní a technické zázemí. Ve zděném domečku přímo na zahradě, máme hygienické zázemí (WC a umyvadlo), místo pro úschovu hraček a jiných pomůcek, oddělené (dětem nepřístupné) místo pro zahradní techniku.

Adaptace

Probíhá individuálně, zpravidla jeden měsíc. Dítě přijde na hodinu, doba pobytu se postupně prodlužuje. Změnu doby pobytu neměníme po víkendu, v pondělí vždy začínáme

tam, kde jsme v pátek skončili. Osvědčila se nám adaptace bez rodičů, o tom jsem se již zmiňovala v souvislosti s dotazníky pro rodiče.

Oblečení dětí: Tuto otázku jsem též řešila již v souvislosti s dotazníkem. Jeho výhoda je nesporná.

Soběstačnost

Vlastní kuchyň dnes již není v zařízeních tohoto typu pravidlem. Je určitě velkým pozitivem zejména s ohledem na kvalitu surovin a podávaného jídla. Jsme díky tomu i operativnější v odhlašování a přihlašování strážníků (do 8 hodin daného dne). Prádelna zabezpečuje dostatek čistého prádla k použití. V jeslích patřila ke standardu vybavení.

Hračky

Obměna hraček je samozřejmě finančně náročná, probíhá průběžně vyřazováním rozbitých a jejich nahrazováním vhodnějšími. O důvodech odlišnosti ukládání hraček proti praxi v mateřských školách, jsem již psala. Při pořizování nových hraček a jiných pomůcek, postupujeme uvážlivě. Dnešní nabídka obchodníků i samotných výrobců je pestrá. Rozhodujícím pro naše potřeby je kvalita a podnětnost hračky pro dítě. Upřednostňujeme hračky z přírodních materiálů, zejména dřevěné. Z hygienických a bezpečnostních důvodů nepořizujeme plyšové hračky, přestože víme, že je děti mají v oblibě. Plyšovou hračku si mohou přinést z domova na spaní. Inspiraci pro nákup hraček je možné čerpat na adrese: <http://www.sdruzenihracky.cz/> , Sdružení pro hračku a hru již dvacet let uděluje cenu „Správná hračka - vybráno odborníky“.

Spolupráce s rodiči

V průběhu mého působení v jeslích Řásnovka došlo v tomto ohledu k velkým změnám. Z původně zcela uzavřeného a nepřístupného zařízení se stalo zařízení plně otevřené rodičům i jiným zájemcům – např. právě studentům. Návštěvy musí mít samozřejmě svůj řád. Návštěvníci musí respektovat pokyny zaměstnanců a nesmí omezovat provoz jeslí, zejména pak děti.

Zaměstnanci

V průběhu doby se kolektiv v jeslích z různých důvodů obměnil (odchod do starobního důchodu, nevyhovující vzdělání – bez maturity, ale i neztotožnění se s novou koncepcí zařízení). Z počátečních potíží jsme se tím postupně a nenásilně vymanili. Kvalitní výběr nových kolegů byl pro další práci zásadní. Dnešní personál je nejen spolehlivý, ale i

profesně zdatný a aktivní. Se změnou zaměstnanců se průběžně též měnil způsob oblékání. Dnes již zdravotnickou uniformu nikdo nenosí.

Program výchovné péče

Mnozí studenti poukazovali na absenci uceleného programu výchovné práce. Tohoto nedostatku jsme si vědomi. Je vhodnější pracovat v plánované podobě, než nahodile. Pro zaměstnance se stává vodítkem. Zároveň je to způsob, kterým získá vedoucí pracovník možnost kontrolovat práci zaměstnanců, poskytovat jim zpětnou vazbu. Existence programu dává také možnost podávat rodičům ucelené informace o činnosti v jeslích již na začátku docházky dítěte do jeslí, čímž získají představu o kvalitě poskytované péče. Společnou tvorbou takového programu se navíc upevní vztahy na pracovišti a jednotliví pracovníci získají možnost prokázat své kvality, začlenit do programu aktivity jim blízké. Všem zúčastněným se pak bude s takovým programem pracovat mnohem lépe (obměna ŠVP PV).

2.7 Diskuse

Kladné ohlasy jsou samozřejmě příjemné, ale pro pokrok a zlepšení je vždy třeba, dívat se zejména na doporučení a možnosti ke zlepšení. Velice si cením navázané spolupráce s PedF UK, kterou považuji za oboustranně přínosnou. Reflexe vysokoškolských pedagogů, kteří aktivně spolupracují s jeslemi a účastní se společných besed, se pro mne staly nepostradatelným zdrojem informací a podnětů. Přínosem jsou též poznatky získané od jednotlivých studentů. Všechny tyto reflexe vytváří komplexní, cennou a nestrannou zpětnou vazbu na naši práci. Rodiče, spolupracovníci i nadřízení mohou být ve svých hodnoceních ovlivněni vlastní potřebou, dlouhodobou spoluprací a vzájemnými lidskými vztahy. Kladné i doporučující ohlasy, kterými se budu nyní zabývat, mají přímou souvislost s věcnými podmínkami, organizací práce a se specifiky práce s dětmi útlého věku. V průběhu získávání zpětných vazeb jsem se zamýšlela nad jejich obsahem, porovnávala s dosavadní praxí a konzultovala zajímavé postřehy s kolegyněmi.

Pro názornost a představu některé opakující se názory studentů uveřejním ukázkami přímých citací, řazenými dle možností chronologicky v čase. Nemohu uvést jména autorů, protože poskytnutí zpětné vazby bylo anonymní.

Věcné podmínky, vybavení

„Prostory jeslí jsou dostatečně velké, zařízení je velmi vkusné, prostředí působí velmi příjemně a útulně.“ „Zahrada, která přímo navazuje na budovu jeslí je přímo úžasná a vybavení zahrady rovněž. Umožňuje dětem různorodé vyžití a navíc je nádherně a účelně vyřešená.“ Na vybavení prostor z hlediska uspořádání, velikosti, barevného sladění a čistoty jsou ohlasy ve všech případech kladné. V mnohém souvisí s naší péčí o svěřené prostory, jindy je patrný vliv provedené rekonstrukce. *„Prostory tříd ani budovy nejsou vyzdobeny vlastními výtvary dětí, práce dětí jsou snadno viditelné pro rodiče. Ačkoliv se to zdá jako nedůležitá maličkost, pro prezentaci zařízení je to velmi podstatné.“* *„V každé třídě by měl být alespoň jeden hudební nástroj, děti vždy rády uvítají hudební doprovod.“* Doporučení z řad studentů, přicházela zejména v této oblasti. Naším záměrem však není prezentovat svou práci „na oko“, na každém oddělení v současné době nástěnku určenou výstavě dětských prací máme. Jsou umístěny v prostorách šaten, kde rodiče děti převlékají a mají tak možnost aktivně děti podpořit a podnítit k dalším pokrokům. Na každém oddělení máme k dispozici Orffovy nástroje, ze sponzorského daru jsme pořídili elektronické varhany. Pro umístění klasického piána nemáme nyní vhodný prostor, navíc není dosud personálně zajištěna hudební příprava tak, aby se nestal jen kusem nábytku. Věřím, že se časem situace změní a pořízení klavíru bude žádoucí. Prostory a vybavení jsou plně v souladu s potřebami dětí do tří let. Vyhovují náročným hygienickým požadavkům. Jsme přesvědčeni, že výzdoba je adekvátní dětem. Jedna studentka napsala doporučení, prosklené plochy mezi místnostmi pomalovat nebo polepit obrázky. Tyto plochy jsou účelné pro přehled pečujících osob nad dětmi, pomalováním by ztratily svou funkci.

Výchovně vzdělávací obsah

Otázkami, ze kterých je patrna nezkušenost studentů, jsou zejména ty, věnované přístupu k činnostem, kdy například jedna studentka mimo jiné napsala, že postrádá v jeslích výtvarný, divadelní či jiný kroužek. Zde, když víme, jak rozdílné jsou názory na zájmové kroužky pro děti v mateřských školách, je zřízení zájmových kroužků u dětí útlého věku z našeho pohledu zcela nepřipustné. I v mateřských školách by měly být zájmové kroužky zaváděny s rozmyslem, využívat zejména aktivního podílu pedagogického personálu a nezasahovat nevhodně do běžných aktivit, které jsou navíc mnohdy stejného či podobného charakteru. V opačném případě hrozí neúměrné zatěžování dětí, oslabení jejich vnitřní

motivace a tím způsobený nezájem o jakékoliv společné aktivity, provozované formou zájmových činností, kroužků a sportovních oddílů v době povinné školní docházky. S čím musíme souhlasit, je nutnost sestavení výchovně vzdělávacího programu pro děti do tří let. V tuto chvíli je utvoření programu naší největší prioritou. V odborné literatuře se polemizuje, zda do jeslí patří pouze výchovný program či výchovně vzdělávací. My se přikláníme k variantě výchovně vzdělávací, která je uplatněna i v mateřských školách. Naše činnosti (zejména na oddělení větších dětí) jsou podobné, jen méně obtížné, přizpůsobené schopnostem a dovednostem dětí.

Hračky

V otázce dostupnosti hraček jsou v názorech studentů rozdíly. Studenti bez praxe (a bez vlastních dětí) by uvítali hraček a pomůcek v dosahu dětí více: *„Děti by měly mít všechny hračky v dosahu, vidět na ně.“* *„Proč si nemohou děti vzít hračku, kterou chtějí? Asi je náročné po nich uklízet.“* Z jiné prezentace je cítit určitá míra zkušenosti. *„Líbí se mi, že nemají na očích všechny hračky. Pro děti to není rušivý element. Jsou tak třeba i tvořivější při své hře. Nejsou přehlacené. Jesle Řásnovka jsou úžasné. Prostředí je velmi pozitivní, není přepřácané, není zde moc vjemů najednou.“* Nedostupnost veškerých hraček u dětí do tří let budeme obhajovat. Příliš velký výběr dětem neprospívá, nevědí pak, co dřív. Děti velmi rychle zjistí, jaké možnosti se ukrývají v které skříňce a dokážou si o ně říct (nemusí slovně). Představa ponechat dětem výtvarné potřeby volně k dispozici vychází z mateřské školy. Tam je opodstatněná, v jeslích nikoliv. Různé jsou i názory studentů na hrací koutky, některým se líbí, jiní by jich chtěli více a s umístěním v prostoru. Děti útlého věku potřebují pro svůj rozvoj dostatek volného prostoru k pohybu. Zastavení herny hracími kouty by nebylo přínosné. Navíc děti v tomto věku ještě nevyhledávají koutky k „utajené“ hře. Naopak mají potřebu neustále mít o svém okolí přehled, vidět ostatní, zejména pečující osobu.

Personál

Dalším, velmi častým, a v tomto případě zcela oprávněným, negativním ohlasem v počátcích spolupráce s PedF UK byla nepřipravenost a neochota zdravotníků. Byla jsem si tohoto nedostatku velmi dobře vědoma, řešení personálních otázek a vztahů však není možné ze dne na den, vyžadovalo mnoho času, trpělivosti a důslednosti v konání. Bylo třeba získat důvěru spolupracovníků, být správným vzorem. Reakce prvních studentů o nevyrovnaných názorech a postupech vypovídají. *„Za velmi krátkou dobu jsem viděla*

způsob zdánlivě kamarádský, který ale v drobnostech trošku klopýtal, zaslechla jsem ironický tón, který je pro děti PV zcela nesrozumitelný, málo empatický a reagující na dětské chování. Jedna sestra třikrát upozornila děti – teď necvičíme, ale zpíváme.“ „Je lépe dětem říkat co dělat a ne co nedělat nebo nepoužívat hrozby (výhrůžky), které sestra nemůže splnit: „...nebo nepůjdeš ven“. Jsou i jiné cesty, jak říci dětem, co od nich chceme.“ „Na zaměstnankyních bylo patrné, že mají s naší návštěvou problém, berou to jako další výmysl paní vedoucí.“ „Zdravotním sestrám je dáváno najevo, že by bylo potřeba projevovat určitou aktivitu směrem k dětem. Ale myslím, že dosavadní systém je tak zaběhnutý, že bude velmi těžké jej změnit.“ Změny opravdu nebyly jednoduché. Z lidského hlediska je přijatelnější domluva. Vždy je nutné mít v případě odlišných názorů jasnou představu, spolehlivé argumenty a hlavně být vzorem. Dobrý vzor často pomůže tam, kde slova nestačí. Pokud je někdo zaklíněn v dlouhodobém rytmu, který mu vyhovuje, těžko si zvyká na změnu. Nebudu se zabývat konkrétními situacemi, bylo by to nedůstojné. Navíc někteří trvali na svém v dobré víře, že postupují správně. Někdy jsou však představy natolik rozdílné od praxe, že není jiná cesta, než se rozloučit. Dnes je v Řásnovce ucelený kolektiv, každý zná své kompetence. Cesta k následujícím reflexím byla trnitá, ale stálo za to jí projít. „Zaměstnanci mají odbornou kvalifikaci, ve vztazích mezi rodiči a zdravotními sestrami panuje oboustranná důvěra.“ „Na jeslích bylo znát, že je tam odvedeno mnoho práce a snahy o vybudování zařízení, které není jen službou rodičům, ale je přínosem zejména pro děti.“ „Děti v jeslích nacházejí potřebné zázemí, klid a bezpečí. Z jejich projevů bylo zřejmé, že se v jeslích cítí dobře, spokojeně a mají pracovnice rády.“

Spolupráce s rodiči

V dnešních podmínkách je otázka spolupráce s rodiči nesmírně důležitá. Studenti jí věnovali také patřičný zájem. Z počátečního, „*Spolupráce rodičů je na minimální úrovni. Zapojit rodiče do celého procesu by jistě pomohlo oběma stranám a především dětem.*“, jsme se v této oblasti dostali velice rychle k dnešnímu „*Je zřejmé, že se dají najít vhodné formy spolupráce s rodiči. Vánoční besídku si každý představí jako ukazování a předvádění dovedností v tomto případě ani ne dětí, ale spíš vychovatelů. Jsem moc ráda, že jste nám popsala průběh vaší besídky, která vlastně ani besídkou není. Určitě se všichni těší na další setkání.*“ Navázaná spolupráce spočívá nejen v přímé účasti rodičů na společných akcích, ale i v dalších aspektech, kterými jsou poradenství, sponzorství,

vzájemné vztahy mezi rodiči. Mnozí rodiče dnes slaví narozeniny svého dítěte s rodiči a dětmi, které znají z jeslí. Jsem také ráda, že zejména v poslední době pomáháme utváření nového názoru na institucionální výchovu od útlého věku dětí. Z přetrvávajících představ, vybudovaných generacemi před námi, se lze vymanit pouze přímou konfrontací se současným stavem, který bude vhodnou formou přenášen dále do společnosti. O to více musíme dbát na udržení dosažené úrovně a nepolevit z našich požadavků a předsevzetí.

Dokladem změny pohledu a odbourání předsudků o jeslích jsou následující citace: *„Celkově si z návštěvy v jeslích odnáším kladné pocity. Líbí se mi, že jsou zde děti na prvním místě a respektuje se jejich odlišnost a individualita. Je cítit, že je to prostředí plné lásky a ochoty, které pomáhá utvářet osobnost dítěte, byť od tak raného věku. Můj pohled na jesle se tím celkově proměnil, už vím, že zde děti nestrádají, ale je jim zde v rámci možností opravdu dobře.“* *„Po návštěvě jeslí jsem byla hodně zmatená. Vždy jsem měla pocit, že jesle nemohou být pro děti vůbec dobré a rodiče, kteří dávali své děti do jeslí, jsem i trošku odsuzovala. Nyní jsem si uvědomila, že dnes je doba úplně jinde a na děti a jejich rozvoj jsou kladeny vysoké nároky. Zvláště, když jesle řídí člověk, který svou práci bere jako poslání a nikoliv jako práci, do které prostě musí.“* Předchozí vyjádření jsou pro nás odměnou, vzpruhou, povzbuzením do dalších aktivit, poznáním, že se ubíráme správným směrem.

Závěr

Vzhledem k nespornému přínosu spolupráce s PedF UK, bych ráda pokračovala v nastaveném režimu. Je dobré mít nastaveno zrcadlo zpětné vazby. Zaručuje, že ve své práci nepolevíme, budeme se stále posouvat kupředu, získáme možnost využívat nejnovější poznatky a trendy. Pro studenty se jesle stanou vzorem kvalitní péče o děti do tří let věku. Neustále budeme zvyšovat prestiž jeslí Řásnovka v očích pedagogů, studentů, rodičů i široké veřejnosti. Získané zkušenosti bychom mohli předávat dalším zařízením, pečujícím o děti do tří let věku a navázat tak na dřívější, dnes bohužel přerušenu, spolupráci mezi jeslemi. Na závěr si dovoluji zařadit komentář z exkurze od studentky 5. ročníku učitelství pro 1. Stupeň ZŠ, který mne velice potěšil.

„Doposud nikdy jsem žádné jesle nenavštívila a přiznám se, že jsem nikdy moc nechápala, proč by se matky vzdávaly té možnosti být se svými dětmi, dokud to jen jde. Na jesle jsem vždy pohlížela spíš jako na „ošklivou hlídánu“ dětí, než jako na něco, co pomáhá rodině s péčí o dítě. Po dnešní návštěvě jsem byla nadšená. Děti vypadaly spokojeně, byly samostatnější a hlavně zvyklé na kolektiv dětí. Paní vedoucí je velice milá a svým vyprávěním mě velice upoutala. Vypadalo to všechno tak idylicky, že jsem hned zatoužila v jeslích pracovat. Je mi jasné, že ne všechny jesle vypadají takto a že tak hezky vybavené a podnětné prostředí není pravidlem, ale doufám, a to hlavně kvůli dětem, které nebydlí v centru, že se to brzy všude změní k lepšímu a že se rodiče nebudou obávat, stejně jako na začátku já, své děti svěřit do jeselského zařízení. Paní vedoucí bych chtěla poblahopřát k velkému kusu práce, který v jeslích udělala a chtěla bych říct, že obdivuji její zapálení do práce a odevzdání tomuto poslání.“

Bakalářská práce se zabývá charakteristikou a potřebami dětí ve věku do tří let a jejich rodičů, zvláštnostmi daného věku z hlediska institucionální výchovy, podmínkami institucionální péče pro děti do tří let. V praktické části bakalářské práce jsem si ověřila relevantnost teoretických poznatků z poslední doby. Z toho je patrné, že odborníci z řad pedagogů, psychologů, ale i ekonomů, dokázali pojmenovat aktuální potřeby dnešní rodiny. Potvrdilo se mi, že osobnostní pojetí péče o děti do tří let v jeslích Řásnovka, bylo správnou volbou. V další práci bych ráda navázala na poznatky z této bakalářské práce při tvorbě výchovně vzdělávacího programu, který v tuto chvíli jeslím Řásnovka chybí. Vzhledem k finanční náročnosti provozování jeslí by bylo vhodné přemýšlet také nad

jinými alternativami, protože se zde prokázala potřeba zachování a podpory institucionální péče o děti do tří let. Jako přijatelné se jeví přiřazení dětí od dvou let do mateřské školy. To však není možné bez úpravy podmínek a doplnění RVP PV (2004) o specifika dětí od dvou let. Tato věková hranice by měla být pro mateřské školy konečná, zařazování dětí mladších dvou let se jeví jako nevhodné. Jiným přijatelným řešením by se mohly stát firemní školky. Ty by umožnily zařazení dětí od jednoho roku, ovšem v odlišném režimu. Ve zřizování firemních školek vidím velký potenciál. Pro jejich rozšíření je potřeba větší osvěta, aby firmy pochopily přínos, který tato varianta přináší do budoucna zaměstnavatelům, v prvních letech potřebují podporu MŠMT a celé vlády. Další otázkou k řešení je vzdělání a odbornost zaměstnanců, pracujících s dětmi do tří let. Pedagogické nebo zdravotnické?, nabízí se varianta kombinace obou forem. Řešení této problematiky by zasáhlo i středoškolská zařízení, vychovávající nové pedagogy a zdravotníky. K získání větší prestiže povolání pečovatele o děti do tří let by rozhodně přispěla povinnost vysokoškolského vzdělání.

Při všem konání musíme mít vždy na paměti v první řadě prospěch dětí, přihlížet ke specifickým péči o děti do tří let věku. Dlouhodobým sbíráním nových poznatků, získáváním zpětné vazby od rodičů, kolegů i studentů, novými praktickými zkušenostmi se stále krok za krokem přibližujeme vytyčeným cílům.

Použitá literatura a informační zdroje:

BĚLINOVÁ, L. a kol.: *Metodika výchovné práce v jeslích a mateřských školách*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1986, publikace č. 14-577-86

ČÁP, J., MAREŠ, J.: *Psychologie pro učitele*, Portál, s.r.o., Praha 2001, ISBN 80-7178-463-X

DOBERSKÝ, P.: *Dietní systém pro nemocnice*, Státní zdravotnické nakladatelství, Praha 1968

DVOŘÁKOVÁ, B.: *Problematika zajišťování veřejně dostupné péče o děti do tří let*, Diplomová práce, 2010

HELUS, Z.: *Vyznat se v dětech*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1987, publikace č. 4-31-23/2

JONÁŠOVÁ, K., FRÝDLOVÁ, P., SVOBODOVÁ, L.: *Mateřská dovolená, nebo rodičovský čas?*, Gender Studies, o.p.s., Praha 2012, ISBN 978-80-86520-47-6

KOLÁŘOVÁ, J.: *Klíč k jeslím*, Gender studies, o.p.s., Praha 2007, ISBN 978-80-86520-22-3

Kolektiv autorů: *Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1984, publikace č. 14-648-84

KOŤÁTKOVÁ, S.: *Dítě a mateřská škola*, Grada Publishing, a.s., Praha 2008, ISBN 978-80-247-1568-1

KROPÁČKOVÁ, J.: *Dvouleté děti v mateřské škole – problém, či nutnost?*, zdroj in Poradce ředitelky mateřské školy č. 4, ročník II, s. 18 – 19, ISSN 1804-9745

KROPÁČKOVÁ, J.: *Děti s odkladem školní docházky v mateřské škole*, zdroj in Poradce ředitelky mateřské školy č. 7, ročník II, ISSN 1804-9745

MATĚJČEK, Z.: *Co děti nejvíc potřebují*, Portál, s.r.o., Praha 2008, ISBN 978-80-7367-504-2

MATĚJČEK, Z.: *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, Portál, s.r.o., Praha 2007, ISBN 978-80-7367-325-3

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V.: *Léto v mateřské škole*, Portál, s.r.o., Praha 1998, ISBN 80-7178-245-9

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V.: *Zima v mateřské škole*, Portál, s.r.o., Praha 1998, ISBN 80-7178-268-8

ŠJULOVÁ, L.: *Raný psychický vývoj dítěte*, Karolinum, Praha 2005, ISBN 80-246-0877-4

VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I.*, Karolinum, Praha 2005, ISBN 80-246-0956-8

VÁŇOVÁ, R. a kol.: *Studijní texty k dějinám pedagogiky*, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2003, ISBN 80-7290-122-2

Analýza podmínek a možností zařazení dětí od dvou let do mateřských škol a vyhodnocení dalšího řešení rozšíření péče o děti do tří let, nařízením vlády č. 284/2010 zpracovala společně MPSV, MŠMT, MZ, MPO, Praha 2011, s. 10, ke stažení na [www: www.vlada.cz/assets/media.../Analyza-podminek-a-moznosti-deti.pdf](http://www.vlada.cz/assets/media.../Analyza-podminek-a-moznosti-deti.pdf)

MEJSTŘÍK, M. a kolektiv NERV: *Rámec strategie konkurenceschopnosti*, Úřad vlády České republiky, Národní ekonomická rada vlády (NERV), Praha 2011, s. 136, ke stažení na [www: http://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/Ramec-strategie-konkurenceschopnosti.pdf](http://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/Ramec-strategie-konkurenceschopnosti.pdf)

SMOLÍKOVÁ, K. a kolektiv: *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, Výzkumný ústav pedagogický, Praha 2004, ke stažení na [www: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf](http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf)